

De vita sua

ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟΥ ΒΙΟΝ

Τὸ τοῦ λόγου βούλημα, τῶν ἐμῶν κακῶν ἐξιστορήσαι τὴν ὁδόν, εἴτ' οὖν δεξιῶν· οἱ μὲν γὰρ οὕτως, οἱ δ' ἐκείνως φαῖεν ἄν, ὅπως ἄν, οἶμαι, καὶ ῥοπῆς ὥσιν τινες. οὐ γὰρ τὸ βούλεσθ' ἀσφαλὲς κριτήριον. παίζει δὲ μέτρον τῆς ἀνίας φάρμακον, παιδεύμα καὶ γλύκασμα τοῖς νέοις ἅμα, τερπνὸν παρηγόρημα. πρὸς δ' ὑμᾶς λόγος, τοὺς ἦν ὄθ' ἡμῶν, ἀλλὰ νῦν ἀλλοτρίους, ὅσοι τε ὁμοδοξοῦντες, εἴτε τις νόθος· πάντες γὰρ ἡμῖν εὐμενεῖς μεμυκόσιν. ἄνδρες, τὸ κλεινὸν ὄμμα τῆς οἰκουμένης, οἷ κόσμον οἰκεῖθ', ὡς ὄρω, τὸν δεύτερον, γῆς καὶ θαλάσσης κάλλος ἠμφιεσμένοι, Ῥώμη νεουργῆς, εὐγενῶν ἄλλων ἔδος, Κωνσταντίνου πόλις τε καὶ στήλη κράτους, ἀκούσατ', ἄνδρες, ἀνδρὸς ἀψευδεστάτου καὶ πολλὰ μοχθήσαντος ἐν πολλαῖς στροφαῖς, ἐξ ὧν ὑπάρχει καὶ τὸ γιγνώσκειν πλέον. Κέκμηκε πάντα· καὶ τὰ καλὰ τῷ χρόνῳ κέκμηκεν. οὐδὲν ἢ στενὸν τὸ λείψανον, ὡς γῆς συρείσης ὑετῶν λάβρων φορᾶ κάχληκές εἰσιν οἱ λελειμμένοι μόνον. οὐπω μὲγ' οὐδέν, εἰ τὰ τῶν πολλῶν λέγω, οἷ μηδὲ τὸ πρὶν ἦσαν ἐν τάξει καλῶν, βοσκηματώδεις καὶ κάτω νενευκότες. ἡμεῖς δ' ὁ δεινὸς καὶ τραχὺς χαραδρεῶν· ἡμῶν τὸ σύστημα' ἔκλυτον, θρηνῶν λέγω, ὅσοι καθήμεθ' οὐ καλῶς ὑψίθρονοι, λαοῦ πρόεδροι, τοῦ καλοῦ διδάσκαλοι, ψυχὰς τρέφειν λαχόντες ἐνθέῳ τροφῇ, αὐτοὶ δὲ λιμώττοντες· ἰατροὶ παθῶν, νεκροὶ βρύοντες ἀφθόνοις νοσήμασιν· τρίβων ὁδηγοὶ τῶν ἐπικρήμων ἴσως, ἅς οὐποθ' ὠδήγησαν οὐθ' ὠδεύκασιν· οἷς μηδ' ἐπεσθαι δόγμα συντομώτατον σωτηρίας δίδαγμά τ' εὐστοχώτατον· ὅσων τὸ βῆμα τοῦ τρόπου κατήγορον, κιγκλὶς διείργουσ' οὐ βίους, ἀλλ' ὄφρυας.

Ἐξ ὧν δ' ὑπήχθη ταῦτα δοῦναι τῷ λόγῳ –οὐ γὰρ φίλον μοι πολλὰ ῥαψωδεῖν μάτην–, ἀκουσάτω πᾶς, οἷ τε νῦν οἷ θ' ὕστερον. μικρὸν δ' ἄνωθεν τὰς ἐμὰς περιστάσεις εἰπεῖν ἀνάγκη, κὰν δέη μακρηγορεῖν, τοῦ μὴ καθ' ἡμῶν ἰσχύσαι ψευδεῖς λόγους. οἱ γὰρ κακοὶ φιλοῦσιν, ὧν δρῶσιν κακῶς, εἰς τοὺς παθόντας περιτρέπειν τὰς αἰτίας, ὡς ἄν κακῶσι καὶ πλέον τοῖς ψεύσμασιν, αὐτοὺς δ' ὑπεκλύσωσι τῶν ἐγκλημάτων. ἔστω δὲ τοῦτο τοῦ λόγου προοίμιον. Ἦν μοι πατὴρ καλὸς τε κάγαθος σφόδρα, γηραιὸς, ἀπλοῦς τὸν τρόπον, στάθμη βίου, πάτραρχος ὄντως, Ἀβραάμ τις δεύτερος, ὧν, οὐ δοκῶν, ἄριστος, οὐ τὸν νῦν τρόπον· πλάνης τὸ πρόσθεν, ὕστερον Χριστοῦ φίλος, ἔπειτα ποιμὴν, ποιμένων ὅ τι κράτος. μήτηρ θ', ἴν' εἴπω συντόμως, ὁμόζυγος ἀνδρὸς τοσοῦτου καὶ τάλαντον ἄρρεπές, ἐξ εὐσεβῶν τὸ πρόσθεν εὐσεβεστέρα, θῆλυς τὸ σῶμα, τὸν τρόπον δ' ἀνδρὸς πέρα· ἄμφω ἀλήμα κοινὸν ἐξ ἴσου βίῳ. τῷ τοῦτο δῆλον; πῶς τεκμηριῶ λόγον; αὐτὴν ἐπάξομ', ὧνπερ εἶπον, μάρτυρα, ἐμὴν τεκοῦσαν, τῆς ἀληθείας στόμα, κρῦψαί τι μᾶλλον τῶν φανερῶν εἰθισμένην ἢ τῶν ἀδήλων κομπάσαι δόξης χάριν. φόβος γὰρ ἦγεν, ὅς μέγας διδάσκαλος. Αὕτη ποθοῦσα παιδὸς ἄρρενος γόνον ἰδεῖν ἐν οἴκῳ, πρᾶγμα ὄν πολλοῖς φίλον, θεῷ προσωμίλησε καὶ δεῖται πόθου τυχεῖν. ἐπεὶ δ' ἦν δυσκάθεκτος τὴν φρένα, δῶρον δίδωσιν, ὄνπερ ἠξίου λαβεῖν, καὶ τὴν δόσιν φθάνουσα τῇ προθυμίᾳ. καὶ τοίνυν εὐχῆς οὐχ ἀμαρτάνει φίλης, ἀλλ' ἦκεν αὐτῇ δεξιὸν προοίμιον ὄψις σκιὰν φέρουσα τῶν αἰτουμένων. ἐμὸν γὰρ εἶδος ἐμφανῶς παρίσταται καὶ κλῆσις· ἠδ' ἦν ἔργον ἢ νυκτὸς χάρις. ἐγὼ γὰρ αὐτοῖς γίνομ', εἰ μὲν ἄξιος εὐχῆς, τὸ δῶρον τοῦ δεδωκότος θεοῦ· εἰ δ' οὖν ἀπευκτός, τῆς ἐμῆς ἀμαρτίας. Οὕτω μὲν οὖν παρήλθον εἰς τοῦτον βίον, πηλῶ κερασθεῖς–φεῦ τάλας–καὶ συνθέσει, ὑφ' ὧν κρατούμεθ' ἢ κρατούμεν ὧν μόγις· πλήν παντὸς ἄρραβῶνα καλλίστου λαβῶν τὴν γένεσιν αὐτῆν·

οὐ γὰρ ἀχαριστεῖν θέμις. ὡς δ' ἦκον, εὐθὺς γίνομαι ἀλλότριος ἀλλοτρίωσιν τὴν καλήν. τῷ γὰρ θεῷ παρίσταμ' ὡς ἀμνός τις ἢ μόσχος φίλος, θῦμ' εὐγενές τε καὶ λόγῳ τιμώμενον- ὀκνῶ γὰρ εἶπεῖν, ὡς Σαμουήλ τις νέος, πλὴν εἰ βλέπομι πρὸς πόθον δεδωκότων. Τραφεῖς δ' ἐν ἅπασι τοῖς καλοῖς ἐκ σπαργάνων (τύπους γὰρ εἶχον τοὺς ἀρίστους οἴκοθεν) ἤδη τιν' αἰδῶ τοῦ γέρωσ ἐλάμβανον, καὶ μοι κατὰ μικρόν, ὥσπερ ἐκ γνόφου νέφος, συνήγεθ' ἢ τοῦ κρείσσονος προθυμία. πρόσω δ' ἔβαινον συντρέχοντος καὶ λόγου, βίβλων τ' ἔχαιρον ταῖς θεοῦ συνηγόροις, ἀνδρῶν θ' ὠμίλου τοῖς ἀρίστοις τὸν τρόπον. Τοιαῦτα μὲν δὴ ταῦτα· τὰπίλοιπα δέ οὐκ οἶδ', ὁποῖαν τοῦ λόγου τέμω τρίβον. κρύψω τὰ θαύμαθ', οἷς με προύτρεψεν θεός, ἀρχὴν ἀρίστην τὴν προθυμίαν λαβῶν (οὕτω γὰρ ἔλκειν οἶδεν εἰς σωτηρίαν), ἢ θῶ προθύμως ἐκκλήσας εἰς μέσον; τὸ μὲν γὰρ ἀχάριστον, τὸ δ' οὐκ ἔξω τύφου. σιγᾶν ἄμεινον-ἀρκέσει τό μ' εἰδέναι-, μὴ καὶ μάχεσθαι τῷ λόγῳ τὰ νῦν δοκῆ πλείστον δέοντα τῆς τότε προθυμίας. Ὁ δ' οὖν ἀνάγκη, γνωρίσω τοῖς πλείοσιν. ἄχνους παρειά, τῶν λόγων δ' ἔρωσ ἐμέ θερμός τις εἶχε. καὶ γὰρ ἐζήτουν λόγους δοῦναι βοηθοὺς τοὺς νόθους τοῖς γνησίοις, ὡς μήτ' ἐπαίριονθ' οἱ μαθόντες οὐδὲ ἐν πλὴν τῆς ματαίας καὶ κενῆς εὐγλωττίας, τῆς ἐν ψόφοις τε καὶ λάρυγξι κειμένης, μήτ' ἐνδεδεμένην πλεκτάναις σοφισμάτων. ἐκεῖνο δ' οὐποτ' εἰς ἐμὴν ἦλθε φρένα, πρόσω τι θεῖναι τῶν ἐμῶν παιδευμάτων. ὅπερ δὲ πάσχει θερμότης αἰεὶ νέων, ὀρμαῖς ἀτάκτοις εὐκόλως ῥιπίζεται, ὡς πῶλος ἄττων εἰς δρόμους θυμοῦ πλέως, πέπονθα τοῦτο. τῆς γὰρ ὥρας παντελῶς ἔξω, θαλάσσης οὐκέθ' ἡμερουμένης- Ταύρου τιν' οὐρανὸν οὐκ ἀκίνδυνόν φασιν οἱ ταῦτα δεινοί, πλοῦν θράσους, ἀλλ' οὐ φρενός- τότ' οὖν Ἀλεξάνδρειαν ἐκλιπὼν ἐγὼ (κάνθένδε γάρ τι τῶν λόγων ἐδρεψάμην) ἄρας ἔτεμνον πόντον εὐθὺς Ἑλλάδος. Κύπρου τὰ πλευρά· καὶ στάσις τῶν πνευμάτων ἔβραζε τὴν ναῦν καὶ τὰ πάντ' ἦν νύξ μία· γῆ, πόντος, αἰθήρ, οὐρανὸς ζοφούμενος· βρονταὶ δ' ἐπήχουν ἀστραπῶν τινάγμασιν, κάλοι δ' ἐρόχθουν ἰστίων πληρουμένων. ἐκκλινεν ἰστός, οἰάκων δ' οὐδὲν σθένος· βία γὰρ ἠρπάζοντο χειρὸς αὐχένες. πληρὸς δ' ὑπερτοιοχούντος ὕδατος σκάφος. βοῆ δὲ συμμιγῆς τε καὶ θρήνων πλέως ναυτῶν, κελευστῶν, δεσποτῶν, ἑπηβόλων· Χριστὸν καλούντων ἐκ μιᾶς συμφωνίας, καὶ τῶν, ὅσοι τὸ πρόσθεν ἠγνόουν θεόν· ὁ γὰρ φόβος δίδαγμα καιριώτερον. ὁ δ' ἦν ἀπάντων σχετιώτατον κακῶν, ἄνυδρος ἢ ναῦς· εὐθὺ γὰρ στροβουμένης νεῶς ῥαγεῖσα σπεῖρετ' ἐν βυθῷ σκάφη, ἢ τὸν γλυκὺν θησαυρὸν εἶχεν ὕδατος. λιμοῦ δ' ἀγῶν ἦν καὶ ζάλης καὶ πνευμάτων νεκροὺς γενέσθαι. τοῦδε μὲν λύσιν θεός εἶδεν ταχεῖαν. ἔμποροι γὰρ Φοινίκης ἄφνω φανέντες, καίπερ ὄντες ἐν φόβῳ, λιταῖς μαθόντες τὸ στενὸν τοῦ κινδύνου, κοντῶν ἐρεισμοῖς καὶ χερῶν ἀράγματα νεῶν φυγόντες (καὶ γὰρ ἦσαν εὐσθενεῖς) σώζουσιν ἡμᾶς ποντίους ἤδη νεκρούς, ὡς ἐκ θαλάσσης ἐκλιπόντας ἰχθύας ἢ λαμπάδα θνήσκουσιν οὐκ οὔσης τροφῆς. Ὁ δ' ἠγγιούτο καὶ πλεον βρυχώμενος πόντος καθ' ἡμῶν ἡμέραις ἐν πλείοσιν οὐθ' οἷ πλέοιμεν εἰδότην πολλαῖς στροφαῖς οὔτε τιν' ὀρώντων ἐκ θεοῦ σωτηρίαν. πάντων δὲ τὸν κοινὸν θάνατον δεδωκότων ὁ κρυπτὸς ἦν ἔμοιγε φρικωδέστερος. καθαρσίων γὰρ, οἷς θεοῦμεθ', ὕδάτων ἠλλοτριούμην ὕδασι ξενοκτόνοις. τοῦτ' ἦν ὀδυρμός, τοῦτ' ἔμοιγε συμφορά, τούτῳ βοὰς ἔπεμπον, ἐκτείνων χέρας, ὑπερκτυπούσας κυμάτων πολὺν ῥόθον, ῥήξας χιτῶνα, κείμενος πρηνῆς τάλας. ὁ δ' ἐστὶν οὐ πιστὸν μὲν, ἀψευδὲς δ' ἄγαν, πάντες παρέντες τὴν ἑαυτῶν συμφορὰν ἐμοὶ συνῆγον ἐκβοὰς εὐκτηρίους, πλωτῆρες εὐσεβοῦντες ἐν κοινοῖς κακοῖς· οὕτω συνήλγουν τοῖς ἐμοῖς παθήμασιν. Σὺ καὶ τότ' ἦσθα, Χριστέ μου, σωτὴρ μέγας, καὶ νῦν ἐλευθερῶν με κυμάτων βίου. ἐπεὶ γὰρ οὐδὲν ἐλπίδος χρηστῆς ὑπῆν, οὐ νῆσος, οὐκ ἠπειρος, οὐκ ὀρῶν ἄκρα, οὐ πυρσός, οὐ πλωτῆρσιν ἀστέρες σκοποί, οὐ μικρόν, οὐ μεῖζόν τι τῶν ὀρωμένων, τί μηχανῶμαι; τίς πόρος τῶν δυσχερῶν; πάντων ἀπογνοὺς τῶν κάτω

πρὸς σὲ βλέπω, ζωή, πνοή μου, φῶς, κράτος, σωτηρία, φοβῶν, πατάσων, μειδιῶν, ἰώμενε, πλέκων τὸ χρηστὸν τοῖς ἐναντίοις αἰεί. πάντων δ' ὑπομνήσας σε τῶν πρὶν θαυμάτων, οἷς τὴν μεγίστην χειρὰ σου γνωρίζομεν, Αἰγυπτίων μάστιξιν ἐκτετριμμένων, πόντου ῥαγέντος Ἰσραὴλ ὠδευκότος, χειρῶν ἐπάρσει δυσμενῶν ἠττημένων, αὐτῆς στρατάρχαις τῆς κτίσεως δουλουμένης, σάλπιγξι τειχῶν καὶ δρόμῳ πορθουμένων, προσθεῖς τε τὰμὰ τοῖς πάλαι βοωμένοις, «σός», εἶπον, «εἰμί, καὶ τὸ πρὶν καὶ νῦν ἔτι. σὺ δὲς με λήψη, κτῆμα τῶν σοι τιμίων, γῆς καὶ θαλάσσης δῶρον, ἐξηγνισμένον εὐχῇ τε μητρὸς καὶ φόβοις ἐξαισίοις. σοὶ ζήσομ', εἰ φύγοιμι δισσὸν κίνδυνον. σὺ ζημιώση λάτριν, εἰ προοῖό με. καὶ νῦν μαθητῆς ἐν σάλῳ· τίνασσε μοι τὸν ὕπνον ἢ πέζευε, καὶ στήτω φόβος.»

Ταῦτ' εἶπον· ἡ δ' ἔληξε πνευμάτων στάσις, πίπτει δὲ πόντος, ἡ δὲ ναῦς εὐθύπλοος. καὶ τοῦτο δ' ἐστὶν ἐμπόρευμα τῆς ἐμῆς εὐχῆς· τὸ γὰρ πλήρωμα τῆς νεῶς ἅπαν ἀπῆλθον εὐσεβοῦντες εἰς Χριστὸν μέγαν, διπλῆν λαβόντες ἐκ θεοῦ σωτηρίαν. Ῥόδον δ' ὑπερβαλόντες μικρὸν ὕστερον εἰς Αἰγινήτην ὄρμον (Αἰγίναία γὰρ ἡ ναῦς) πλέοντες οὐρία κατήραμεν. Ἔπειτ' Ἀθηναὶ καὶ λόγοι. τάκεῖσε δὲ ἄλλοι λεγόντων, ὡς μὲν ἐν φόβῳ θεοῦ ἀνεστράφημεν πρῶτα τὰ πρῶτ' εἰδότες· ὡς δ' ἐν νέων ἀκμῇ τε καὶ φορᾷ θράσους, ἄλλων σὺν ἄλλαις φατρίαῖς οἰστρουμένων, οὕτω διεξήειμεν ἡσυχον βίον –πηγή τις, οἶμαι, πόντιος καθ' ὑδάτων γλυκεῖα πικρῶν, ὥσπερ οὖν πιστεύεται– οὐθ' ἐλκόμενοι πρὸς τῶν φερόντων εἰς βλάβην, ἔλκοντες αὐτοῖ τ' εἰς τὰ κρείσσω τοὺς φίλους. Καὶ γὰρ με καὶ τοῦτ' εὐ πεποίηκεν θεός· συνῆψεν ἀνδρὶ τῷ σοφωτάτῳ φέρων, μόνῳ βίον τε καὶ λόγον πάντων ἄνω. τίς οὗτος; ἢ γνώσεσθε ῥαδίως λίαν. Βασίλειος ἦν, τὸ μέγ' ὄφελος τοῦ νῦν βίου. τοῦτον λόγου τε καὶ στέγης καὶ σκευμάτων κοινωνὸν εἶχον. εἴ τι δεῖ καὶ κομπάσαι· ξυνωρὶς ἦμεν οὐκ ἄσημος Ἑλλάδι. τὰ πάντα μὲν δὴ κοινά, καὶ ψυχὴ μία δυοῖν δέουσα σωμάτων διάστασιν. ὃ δ' εἰς ἐν ἡμᾶς διαφερόντως ἠγάγεν, τοῦτ' ἦν· θεός τε καὶ πόθος τῶν κρεισσόνων. ἐξ οὗ γὰρ εἰς τοσοῦτο θάρσους ἤλθομεν, ὥστ' ἐκλαλῆσαι καὶ τὰ καρδίας βάθη, πλέον συνεσφίγγημεν ἀλλήλοις πόθῳ. τὸ γὰρ ὁμόγνωμον πιστὸν εἰς συμφυΐαν. Τί λοιπόν; ἡ πατρίς τε καὶ βίου τύποι. καὶ γὰρ πολὺς τέτριπτο τοῖς λόγοις χρόνος· ἤδη τριακοστὸν μοι σχεδὸν τοῦτ' ἦν ἔτος. ἐνταῦθ' ἐπέγνων, οἷον εἰς ἡμᾶς πόθον οἶαν τε δόξαν εἶχον οἱ συμπαῖστορες. παρῆν ὁ καιρός–καὶ παρῆν πολὺς πόνος. ἔδει περιπλοκῶν τε καὶ στυγνῶν λόγων, τῶν ἐξοδίων μνήμης τ' ἐμπυρευμάτων. τῷ μὲν βία τε καὶ μόγις, εἶξαν δ' ὅμως, εἰπόντι πολλὰς αἰτίας τῆς ἐξόδου. ἐμοὶ δὲ καὶ νῦν προτρέχει τὸ δάκρυον τῆς τηνικαῦτα συγχύσεως μεμνημένῳ. πάντες περιστάντες με σὺν πολλῷ τάχει, ξένοι, συνήθεις, ἡλικες, διδάσκαλοι, ὄρκοις, ὄδυρμοῖς, καὶ τι μιγνύντες βίας (τὸ γὰρ φιλεῖν ἔπειθε τολμᾶν καὶ τόδε) ἀπρίξ κατεῖχον μηδ' ἄν, εἰ γένοιτό τι, πέμψειν λέγοντες ἐκεῖθεν–οὐδὲ γὰρ πρέπειν ἡμῶν Ἀθήνας ἐκπεσεῖν τὰς τιμίας– ὡς δὴ λόγων δώσοντες ἐκ ψήφου κράτος· ἕως ἔκαμψαν–καὶ γὰρ ἦν δρυὸς μόνης θρήνοις τοσοῦτοις ἀντιβῆναι καὶ λόγοις–, οὐ μὴν τελείως· καὶ γὰρ ἀνθεῖλκεν πατρίς πίστει κρατοῦσα τῶν ὑφ' ἡλίῳ σχεδόν, ἐν ἧ φιλοσοφεῖν τῶν καλῶν ἐφαίνετο, γονεῖς τε γήρα καὶ χρόνῳ κεκμηκότες. Ἔτ' οὖν Ἀθηναῖς μικρὸν ἐμμεΐνας χρόνον ἔκλειψα μικροῦ λάθρα τὴν ἐκδημίαν· ἤλθον, λόγους ἔδειξα, τὴν τινων νόσον ἔπλησ' ἀπαιτούντων με τοῦθ' ὡς τι χρέος. οὐ γὰρ κρότων ἔμοιγε καὶ ψόφων λόγος οὐδὲ βλακευμάτων τε καὶ λυγισμάτων, οἷς οἱ σοφοὶ χαίρουσιν ἐν πλήθει νέων. πρῶτον δὲ τοῦτο φιλοσοφῆσαι προυθέμην, ῥῖψαι θεῶ καὶ τᾶλλα καὶ πόνους λόγων, ὡς οἱ παρέντες μηλοβότους τὰς οὐσίας ἢ χρυσὸν ἀθροίσαντες εἰς ἄλμης βυθούς. ἀλλ' ὃ προεῖπον, τοῖς φίλοις ὠρχησάμην. ταῦτ' ἦν ἀγώνων ὥσπερ ἐγγυμνάσματα ἢ καὶ προτέλεια μειζόνων μυστηρίων.

Ἔδει δὲ λοιπὸν ἀνδρικῶν βουλευμάτων. ἔνδον καθίζω τῶν φίλων κριτήριον, ἐμῶν λογισμῶν γνησιῶν παραινετῶν. στρόμβος κατεῖχε τὴν ἐμὴν δεινὸς φρένα τὸ κρεῖσσον ἐκζητοῦντος ἐν τοῖς κρεῖσσοσι. τὸ μὲν τὰ σαρκὸς εἰς βυθοὺς ῥίψαι πάλαι δεδογμένον τ' ἦν καὶ τότε ἤρεσκεν πλέον. αὐτῶν δέ μοι σκοποῦντι τῶν θείων ὁδῶν οὐ ῥᾶστον εὐρεῖν τὴν ἀμείνω καὶ λίαν. ἄλλων γὰρ εἶνεκ' ἄλλο καλὸν ἢ κακὸν ἐφαίνεθ' ὡσπερ πολλαχοῦ τῶν πρακτέων. τοιοῦτο τοῦμόν, ὡς τινι προσεικάσαι, μακράν τιν' οἷον ἐννοῶν ἐκδημίαν πλοῦν μὲν πεφεύγειν καὶ πόνους θαλασσίους, ὁδὸν δ' ἀνίχνευον, ἥτις εὐπορωτέρα. Ἥλιαν εἶχον ἐν λόγῳ τὸν Θεσπίτην καὶ τὸν μέγαν Κάρμηλον ἢ ξένην τροφήν, τοῦ Προδρόμου τὸ κτήμα, τὴν ἐρημίαν, παίδων Ἴωναδᾶβ τε ἄσκευον βίον· θείων τε βίβλων αὐθις ἐκράτει πόθος καὶ πνεύματος φῶς ἐν λόγου θεωρία, πρᾶγμ' οὐκ ἐρήμης ἔργον οὐδ' ἡσυχίας– ἕως ἐπ' ἄμφω πολλάκις μετακλιθεῖς τέλος δαιτιῶ τοῖς πόθοις τοῦτον τρόπον καὶ τὴν πλάνην ἔστησα τοῦ νοῦ μετρίως. ὁρῶν γάρ, οὓς μὲν πρακτικὸς τέρπει βίος, ἄλλοις μὲν ὄντας χρησίμους τῶν ἐν μέσῳ, αὐτοῖς δ' ἀχρήστους καὶ κακοῖς στροβουμένους, ἐξ ὧν τὸ λεῖον ἦθος ἐκκυμαίνεται, τοὺς δ' ἐκτὸς ὄντας εὐσταθεῖς μὲν πως πλέον καὶ πρὸς θεὸν βλέποντας ἡσύχῳ νοί, αὐτοῖς μόνοις δὲ χρησίμους φίλτρῳ στενῶ καὶ ζῶντας ἕξαλλόν τε καὶ τραχὺν βίον, μέσην τιν' ἦλθον ἐρημικῶν καὶ μιγάδων, τῶν μὲν τὸ σύννου, τῶν δὲ τὸ χρηστὸν φέρων. Προσῆν δὲ μεῖζον καὶ χάρις τῶν τιμίων, λέγω δὲ τοὺς φύσαντας, οἷς ὑπόχρεως. τούτων τὸ γῆρας (καὶ γὰρ εὐσεβέστατον γονεῦσι πρώτην ἐκ θεοῦ τιμὴν νέμειν, ἐξ ὧν ὑπάρχει καὶ τὸ γινώσκειν θεόν) ἔθαλλον, ἐστήριζον ἐκ παντὸς σθένους, ἐχειραγώγουν, ὡς ἐμαυτῶ δεξιὸν θεῖναι τὸ γῆρας, γῆρας ἰλεούμενος. θερίζομεν γάρ, οἷά περ καὶ σπείρομεν. Τοῦτ' ἦν μέρος μοι φιλοσόφου παιδεύσεως· τὸ μὴ δοκεῖν τὸν πρῶτον ἐκπονεῖν βίον, εἶναι δὲ μᾶλλον ἢ δοκεῖν θεῶ φίλον. στέργειν μὲν οὖν δεῖν ὠρόμην καὶ πρακτικούς, ὅσοι λελόγγασθ' ἐκ θεοῦ τιμὴν τινα λαοὺς ἄγοντες ἐνθέοις τελέσμασιν. πλείων δέ μ' εἶχε τῶν μοναστικῶν πόθος, καίπερ δοκοῦντα συντετάχθαι πλείοσιν· τρόπων γὰρ εἶναι τὴν μονήν, οὐ σωματῶν. τὸ βῆμα δ' ἦν μοι σεπτόν, ἀλλ' ἐστηκότι πόρρωθεν, ὡς φῶς ἡλίου τῶν ὄψεων ταῖς ἀσθενούσαις. πάντ' ἂν ἤλπισα πλέον ἢ τοῦτο δέξασθ' ἐν πολλαῖς στροφαῖς βίου. μηδὲν μέγ' εἴπης, συντόμως, ἄνθρωπος ὢν. ἀεὶ κολοῦει τὰς ἐπάρσεις ὁ φθόνος. μηδὲν λάβης ἕξωθεν, τὰμὰ δὲ σκόπει. Οὕτω φρονοῦντι δεινὸς ἐμπίπτει κλόνος. ὁ γὰρ πατήρ με, καίπερ ἀκριβέστατα γνώμην γινώσκων τὴν ἐμὴν, οὐκ οἶδ' ὅθεν, ἴσως δὲ φίλτρῳ πατρικῶ κινούμενος (δεινὸν δὲ φίλτρον ἐστὶ σὺν ἐξουσίᾳ), ὡς ἂν κατάσχοι ταῖς πέδαις τοῦ πνεύματος ὧν τ' εἶχε τιμήσειε τοῖς ἀμείνοσιν, κάμπει βιαίως εἰς θρόνων τοὺς δευτέρους. οὕτω μὲν οὖν ἤλγησα τῇ τυραννίδι –οὔπω γὰρ ἄλλως τοῦτ' ὀνομάζειν ἰσχύω, καὶ μοι τὸ θεῖον πνεῦμα συγγιγνωσκέτω οὕτως ἔχοντι–, ὥστε πάντων ἀθρόως, φίλων, φυσάντων, πατρίδος, γένους λυθείς, ὡς οἱ μύωπι τῶν βοῶν πεπληγότες, εἰς Πόντον ἦλθον τῆς ἀνίας φάρμακον θήσων ἐμαυτῶ τῶν φίλων τὸν ἐνθεον. ἐκεῖ γὰρ ἤσκει τὴν θεοῦ συνουσίαν, νέφει καλυφθεῖς ὡς σοφῶν τις τῶν πάλαι· Βασίλειος οὗτος ἦν, ὃς ἐν ἀγγέλοις τὰ νῦν. τούτῳ τὸ λυποῦν ἐξεμάλθασσον φρενός. Ἐπεὶ δ' ὁ μὲν γῆρα τε κάμνων καὶ πόθῳ ἐδεῖτο πολλὰ παιδὸς ὁ χρηστὸς πατήρ τιμὴν παρασχεῖν ταῖς τελευταίαις πνοαῖς, ἐμοὶ δ' ἔπεσεν ὁ χρόνος τὴν συμφορὰν, ὡς μήποτ' ἐχρήν, αὐθις εἰς βυθὸν τρέχω δείσας στεναγμὸν πατρικῶν κινήματων, μή μοι τὸ φίλτρον εἰς κατάραν ἐκπέσῃ· τοιοῦτόν ἐστιν ἀπλότης ὠργισμένη. Μικρὸν μέσον τι, καὶ πάλιν τρικυμία, οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ὅσον ἀγριωτέρα. οὐδὲν δὲ χεῖρον πάντα γνωρίσαι φίλοις. ἀρχὴν τιν' ἔπραττ' οὐμὸς ἀδελφὸς κοσμικὴν –ἀδελφὸς οὐμὸς, ὧ κάκισθ', ὅσον σθένεις– ἢ δ' ἦν ταμείων πίστις. ἐν δ' ἀρχῇ μέση θνήσκει, κυνῶν δὲ πλήθος ἐξανίσταται τοῖς τοῦ θανόντος χρήμασιν καὶ λειψάνοις. πάντ' ἐσπάρασσον οἰκέται,

ξένοι, φίλοι. τίς γὰρ πεσοῦσης οὐ ξυλεύεται δρυός; Ἐγὼ δ', ὅσον μὲν ἦκεν εἰς ἐμὸν λόγον, οὐποτ' ἂν ἔδεισα πραγμάτων ἐπιδρομάς· πτηνὸν γὰρ εἶμι ῥαδίως μετάρσιον. ὅμως δ' ἀνάγκη πάντα τῷ καλῷ πατρί συνδιαφέρειν, καὶ χρηστὰ καὶ τάναντία, κοινωνὸν ὄντα πραγμάτων, οὐ χρημάτων. ὡς δ' οἱ βάσιν τὸ πρῶτον οὐ πεπηγότες ἅπαξ ὀλισθήσαντες εἰς κρηνοῦ βάθος πίπτουσιν, οὐκέτ' ὄντες αὐτῶν ἐγκρατεῖς, οὕτως ἔμοιγε τῶν κακῶν γεγευμένῳ ἄλλοις ἔπ' ἄλλο δεινὸν ἐξηγεῖτο. Ἥκεν ποθ' ἡμῖν-τάμμεσῳ σιγήσομαι, τοῦ μὴ δοκεῖν βλάσφημον ἐκφέρειν λόγον κατ' ἀνδρός, ὃν νῦν εὐλογῶν ἐπαυσάμην- ἀλλ' ἦκεν ἡμῖν τῶν φίλων ὁ φίλτατος, Βασίλειος-οἴμοι τῶν λόγων· ἐρῶ δ' ὅμως-, ἄλλος πατήρ μοι φορτικώτερος πολὺ· τὸν μὲν γὰρ ἐχρῆν καὶ τυραννοῦντα στέγειν, τὸν δ' οὐκ ἀνάγκη τῆς ἐταιρίας χάριν βλάβην φερούσης, οὐκ ἀπαλλαγὴν κακῶν. οὐκ οἶδ' ἑμαυτοῦ τὰς ἀμαρτίας πλεον, αἱ πολλὰ δὴ με πολλάκις δεδήχασιν, μέμψωμ', ὑπερζέοντος ὡς αἰεὶ νέου τοῦ συμπεσόντος, ἢ σὲ τῆς ἐπάρσεως, ἀνδρῶν ἄριστε, ἦν δέδωκεν ὁ θρόνος; ὡς τῶν γε λοιπῶν εἶνεχ', ἰλήκοις λόγῳ, τάχ' οὐδ' ἂν αὐτὸς ἠξίους ὑπερζυγεῖν· οὐκ οὐκ τὸ πρόσθεν, ὧ φέριστ', οὐδ' ἠξίους· εἰ δ' ἠξίους, τυχόν σε τῶν εὐ εἰδότεων ἄμφω κατέσχεν ἂν τις εὐγνώμων κριτής. τί οὖν πέπονθας; πῶς τοσοῦτον ἀθρόως ἔρριψας ἡμᾶς; ὡς ὄλοιτ' ἐκ τοῦ βίου νόμος φιλίας οὕτω σεβούσης τοὺς φίλους. λέοντες ἦμεν ἐχθές, ἀλλὰ σήμερον πίθων ἔγωγε· σοὶ δὲ μικρὸν καὶ λέων. εἴ τοι γε πάντας-φθέγγομ' ὑψηλὸν λόγον- οὕτως ἐώρας τοὺς φίλους, οὐ χρῆν γ' ἐμέ, ὃν καὶ φίλων ἔμπροσθεν ἦγες ἦν ὅτε, πρὶν ἦς ὑπερνεφῶν τὰ πάντ' ἔχων κάτω. τί, θυμέ, βράζεις; εἶργε τὸν πῶλον βία. πρὸς νύσσαν αὐθις οἱ λόγοι. ἐκεῖνος ἦν ψεύστης ἔμοιγε, τᾶλλα δ' ἀψευδέστατος, ὅς μου λέγοντος ταῦτ' ἀκούσας πολλάκις, ὡς νῦν μὲν οἰστὰ πάντα, κἂν χεῖρω πέση, εἰ δ' ἐκλίποιεν οἱ τεκόντες τὸν βίον, κάμοι τὰ πράγματ' ἐκλιπεῖν ἅπας λόγος, ὡς ἂν τι κερδάναιμι τῆς ἀνεστίου ζωῆς πολίτης ῥᾶστα ὡς παντὸς τόπου- ταῦτ' οὖν ἀκούων καὶ συναινῶν τῷ λόγῳ ὅμως βιάζετ' εἰς ἐπισκοπῆς θρόνον, αὐτὸς πατήρ τε δὶς με τοῦτο πτερνίσας. Μήπω ταραχθῆς, πρὶν ἂν ἐκμάθῃς τὸ πᾶν. εἰ πλεῖστον ἐσκέψαντο δυσμενεῖς χρόνον, ὅπως ἀτιμάσαιεν, οὐκ ἄλλον τινὰ εὐρεῖν ἂν αὐτοὺς οἴομ' ἢ τὸν νῦν τρόπον. ποθεῖς ἀκοῦσαι; πάντες οὐκ ἐροῦσί σοι, ὅσοις τὸ πρᾶγμ' ἔδοξε τῶν οὐκ ἐνδίκων; ἐγὼ μὲν οἶον ἐμπαρέσχον τῷ φίλῳ ἑμαυτόν, οἶδε Πόντος, οἶδε καὶ πόλις ἢ Καισαρέων καὶ πάντες οἱ κοινοὶ φίλοι. μικροπρεπὲς γὰρ ταῦτ' ὄνειδίζειν ἐμέ. τὸν μὲν γὰρ εὖ παθόντα μεμνησθαι πρέπει, ὧν εὖ πέπονθε, τὸν δράσαντα δ' οὐδαμῶς. ὁ δ' οἶος ἡμῖν, πειθέτω τὰ πράγματα. Σταθμός τίς ἐστίν ἐν μέσῃ λεωφόρῳ τῆς Καππαδοκῶν, ὃς σχίζετ' εἰς τρισὴν ὁδόν, ἄνυδρος, ἄχλος, οὐδ' ὄλωσ ἐλεύθερος, δεινῶς ἀπευκτὸν καὶ στενὸν κωμῦδριον. κόνις τὰ πάντα καὶ ψόφοι καὶ ἄρματα, θρηῆνοι, στεναγμοί, πράκτορες, στρέβλαι, πέδαι, λαὸς δ' ὅσοι ξένοι τε καὶ πλανώμενοι. αὕτη Σασίμων τῶν ἐμῶν ἐκκλησία· τούτοις μ' ὁ πεντήκοντα χωρεπισκόποις στενούμενος δέδωκε- τῆς εὐψυχίας- καὶ ταῦθ', ἴν' ἀρπάζοντος ἄλλου πρὸς βίαν περικρατήσῃ τὴν καθέδραν καινίσας. ἡμεῖς γὰρ αὐτῷ τῶν ἀρητίων φίλων τὰ πρῶτα-καὶ γὰρ ἦμεν ἄλκιμοί ποτε, καὶ δεινὸν οὐδὲν τραύματ' ἠύλογημένα. πρὸς τοῖς γὰρ ἄλλοις, οἷς ἀπηριθμησάμην, οὐδ' ἦν ἀναιμωτί γε τοῦ θρόνου κρατεῖν· μεταίχιμιον γὰρ ἀντεπισκόπων δύο τοῦτ' ἦν, συνεργῶγει τε δεινός τις μόθος, οὗ δημιουργὸς ἢ τομὴ τῆς πατρίδος δύο πόλεις τάξασα μικρῶν μητέρας. ψυχαὶ πρόφασις, τὸ δ' ἔστιν ἢ φιλαρχία· ὀκνῶ γὰρ εἰπεῖν, οἱ πόροι τε καὶ φόροι, ἐξ ὧν δονεῖται πᾶς ὁ κόσμος ἀθλίως. τί οὖν με ποιεῖν, πρὸς θεοῦ, δίκαιον ἦν; στέργειν; δέχεσθαι τῶν κακῶν τὰς ἐμβολάς; βάλλεσθ' ἄωρί; συμπνίγεσθαι βορβόρῳ; μηδ' ἔνθα θείην εὐπορεῖν γῆρας τότε αἰεὶ βιαίως ἐκ σκέπης ὠθούμενον; μηδ' ἄρτον ἕξων τῷ ξένῳ διακλάσαι, πένης πένητα λαὸν εὐθύνην λαχῶν, ὧν μὲν κατορθώσαιμι, μηδὲ ἐν βλέπων, ὧν δ' αἱ πόλεις ἔχουσιν, εὐπορῶν κακῶν, τρυγῶν ἀκάνθας, οὐκ ἀπανθίζων ῥόδα, τὰ δεινὰ

γυμνά τῶν καλῶν καρπούμενος; ἄλλην ἀπαίτει μ', ἣν θέλεις, εὐψυχίαν, τὴν δὲ πρότεινε τοῖς ἐμοῦ σοφωτέροις. Τοιαῦτ' Ἀθηναίαι καὶ πόνοι κοινοὶ λόγων, ὁμόστεγός τε καὶ συνέστιος βίος, νοῦς εἷς ἐν ἀμφοῖν, οὐ δύω, θαῦμ' Ἑλλάδος· καὶ δεξιά, κόσμον μὲν ὡς πόρρω βαλεῖν, αὐτοὺς δὲ κοινὸν τῷ θεῷ ζῆσαι βίον λόγους τε δοῦναι τῷ μόνῳ σοφῷ λόγῳ. διεσκέδασται πάντα, ἔρριπται χαμαί, αὔραι φέρουσι τὰς παλαιὰς ἐλπίδας. ποῦ τις πλανηθῆ; θῆρες, οὐ δέξεσθέ με, παρ' οἷς τὸ πιστὸν πλεῖον, ὡς γ' ἐμοὶ δοκεῖ; Ἔσχεν μὲν οὕτω ταῦτα, συντόμως φράσαι. ἐπεὶ δ' ἐκάμφθην, οὐ φρόνημ', ἀλλ' αὐχένα– τί φῶ; πόθεν δὲ τὴν ἐμὴν ὠδινὰ σοι πᾶσαν παραστήσαιμι; κέντρα μοι πάλιν, πάλιν φυγὰς τις καὶ δρομαῖος εἰς ὄρος κλέπτων φίλην δίαιταν, ἐντρύφημ' ἐμόν. τί μοι τὸ κέρδος; οὐ γὰρ εὐτόνος φυγὰς ἦν, ὡς ἔοικε. πάντα δ' εἰδὼς καρτερεῖν ἐν τοῦτ' ἀγεννήης· πατὴρ οὐ φέρω χόλον. πρῶτον μὲν οὖν ἀγῶνα ποιεῖται πατὴρ ἐνδρῦσαί με Σασίμοις· ὡς δ' ἠσθένει, ὁ δεύτερος πλοῦς ἀλλὰ μὴ κάτω μένειν, αὐτῷ δὲ συμπονοῦντα (καὶ γὰρ ἦν βαρὺς ταῖς σαρκῖν ἤδη) συναλαφρῖζειν πόνους, χεῖρας προτεινῶν, τῆσδε τῆς γενειάδος ἀπτόμενος, οἷσις πρὸς με χρῶμενος λόγοις. «Πατήρ σε λίσσεθ', υἱέων ᾧ φίλτατε, πατήρ ὁ πρέσβυς τὸν νέον, τὸν οἰκέτην ὁ δεσπότης φύσει τε καὶ διπλῷ νόμῳ. οὐ χρυσοῦν αἰτῶ σ', οὐ λίθους οὐδ' ἄργυρον, οὐ γῆς ἀρούρας, τέκνον, οὐδ' ὅσα τρυφῆς. ζητῶ σ' Ἀαρῶν καὶ Σαμουήλ πλησίον θεῖναι θεῷ τε τίμιον παραστάτην. ὁ δούς ἔχει σε· τέκνον, μὴ μ' ἀτιμάσης, ὡς ἰλεῷ γε τοῦ μόνου τύχοις πατρός. καλὸν τὸ αἶτημ', εἰ δὲ μὴ γε, πατρικόν. οὕπῳ τοσοῦτον ἐκμεμέτρηκας βίον, ὅσος διῆλθε θυσιῶν ἐμοὶ χρόνος. δὸς τὴν χάριν, δός-ἢ τάφῳ μ' ἄλλος δότω. ταύτην ὀρίζω τῆς ἀπειθείας δίκην. δός τὰς βραχείας ἡμέρας τῷ λειψάνῳ. τὰ δ' εἰσέπειτα σοὶ φίλως βουλευτέα.» Ἐπεὶ δ' ἤκουσα ταῦτα καὶ ψυχὴ βάρους μικρὸν διέσχεν ὡσπερ ἥλιος νέφους– τί γίνεται; ποῖ τὰμὰ καταστρέφει πάθη; ἐνουθέτησ' ἐμαυτόν, ὡς οὐδὲν βλάβος ἕως καθέδρας πατρός ἐκπλῆσαι πόθον. «οὐ γὰρ καθέξει τοῦτ'», ἔφην, «ἄκοντά με, ὃν οὔτε κήρυγμ' οὔθ' ὑπόσχεσις κρατεῖ.» οὕτως ἀνήγαγέ με νικήσας φόβος.

Ἐπεὶ δ' ὑπεξήλθον μὲν οἱ γονεῖς βίου κλῆρον λαχόντες, εἰς ὃν ἔσπευδον πάλαι, ἐγὼ δ' ἐλείφθην οὐ καλῶς ἐλεύθερος, τῆς μὲν δοθείσης οὐδ' ὄλως ἐκκλησίας προσηψάμην, οὐδ' ὅσον λατρείαν μίαν θεῷ προσενεγκεῖν ἢ συνεύξασθαι λεῷ ἢ χεῖρα θεῖναι κληρικῶν ἐνὶ γέ τῳ· τῆς πατρικῆς δέ-καὶ γὰρ οὐκ ἀνίεσαν ὀρκοῦντες, ἐμπίπτοντες εὐλαβῶν τινες, πολλῶν ἀτελέστων μηνύοντες ἐξόδους– χρόνον βραχὺν μὲν ὡς ξένος ἀλλοτρίας ἔσχον τιν' ἐπιμέλειαν, οὐκ ἀρνήσομαι, τοῦτ' αὐτὸ φάσκων τοῖς ἐπισκόποις αἰεὶ αἰτῶν τε δῶρον ἐκ βάθους τῆς καρδίας, στήσαι τιν' ἄνδρα τῷ πτολίσματι σκοπὸν, λέγων ἀληθῆ, ἐν μὲν, ὡς οὕπῳ τινὰ εἰληφὸς εἶη γνωρίμῳ κηρύγματι, τὸ δεύτερον δέ, ὡς πάλαι δεδογμένον εἶη φυγεῖν με καὶ φίλους καὶ πράγματα. Ὡς δ' οὐκ ἔπειθον τοὺς μὲν ἐκ πολλοῦ πόθου κρατεῖν θέλοντας, τοὺς δ' ἴσως ὑπέρφρονας, πρῶτον μὲν ἦλθον εἰς Σελεύκειαν φυγὰς, τὸν παρθενῶνα τῆς ἀοιδίμου κόρης Θέκλας· «τάχ' ἂν πεισθεῖεν ἄλλ' οὕτω», λέγων, «χρόνῳ καμόντες ἡνίας δοῦναί τι.» καὶ μοι διῆλθεν οὐ βραχὺς τῆδε χρόνος. Ἐπεὶ δ' ἐπιστάς τοῖς ἐμοῖς αὐθις κακοῖς, ὧν μὲν ἐνόμιζον, εὐρον οὐδὲ ἐν καλῶν, ὧν δ' ἐκπεφεύγειν πραγμάτων, πολὺ στίφος, ὑπερφανέντων ὡσπερ ἐκ προθεσμίας, ἐνταῦθα δὴ μοι τοῦ λόγου τὸ σύντονον. ἐρῶ δ', ἃ λέξω, καίπερ εὖ ἐγνωκόσιν, ἴν' ἡμᾶς οὐκ ἔχοντες ἀλλὰ τὸν λόγον ἔχητε τοῦτον, τῆς ἀνίας φάρμακον, ἐχθροῖς ὄνειδος, μαρτυρίαν δὲ τοῖς φίλοις ὧν ἠδικήμεθ' οὐδὲν ἠδικηκότες. Δύω μὲν οὐ δέδωκεν ἡλίου φύσις, δισσὰς δὲ Ἰώμας, τῆς ὄλης οἰκουμένης λαμπτήρας, ἀρχαῖόν τε καὶ νέον κράτος, τοσοῦτο διαφέροντε ἀλλήλων, ὅσον τὴν μὲν προλάμπειν ἡλίου, τὴν δ' ἐσπέρας, κάλλει δὲ κάλλος ἀντανίσχειν συζύγως. τούτων δὲ πίστιν ἢ μὲν ἦν ἐκ πλείονος καὶ νῦν ἔτ' ἐστὶν εὐδρομος, τὴν ἐσπέραν πᾶσαν δέουσα τῷ σωτηρίῳ λόγῳ, καθὼς δίκαιον τὴν

πρόεδρον τῶν ὄλων ὄλην σέβουσα τὴν θεοῦ συμφωνίαν· ἢ δ' ἦν τὸ πρόσθεν ὀρθόπους, νῦν δ' οὐκέτι –ταύτην λέγω δὴ τὴν ἐμὴν, εἴτ' οὐκ ἐμὴν–, ἀλλ' ἐν βυθοῖς ἔκειτο τῆς ἀπωλείας, ἐξ οὗ τὸ κοῦφον ἄστυ καὶ πλήρες κακῶν πάντων Ἀλεξάνδρεια, θερμότης ἄνους, ἔπεμψ' Ἄρειον, τὸ βδέλυγμ' ἐρημίας, ὃς πρῶτος εἶπεν· «ἢ τριάς οὐ σεπτεά», ὄρους δ' ἔθηκεν ἀξίας φύσει μιᾶ τεμῶν ἀνίσως τὴν ἀμέριστον οὐσίαν, ἕως κατετημήθημεν εἰς πολλὰς ὁδοὺς. Ὅμως δὲ καίπερ ἀθλιωτάτη πόλις οὕτως ἔχουσα κατὰ τὸν ἐκ χρόνου νόμον –ἔθος γὰρ ἐγχρονίζον εἰς νόμον τελεῖ– θανοῦσά τ' οἰκτρὸν ἐξ ἀπιστίας μόρον εἶχεν τι μικρὸν ζωτικῆς σπέρμα πνοῆς, ψυχὰς τελείας τῷ λόγῳ τῆς πίστεως, λαὸν βραχὺν μὲν, τῷ θεῷ δὲ πλείονα, ὃς οὐκ ἀριθμεῖ πλήθος, ἀλλὰ καρδίας, πιστὸν φύτευμα, κλῆμα τιμιώτατον. τούτοις–ἐδόξαμεν γὰρ ἐν θεῷ τινες εἶναι βίῳ τε καὶ λόγῳ τῶν γνωρίμων καίπερ ἀεὶ ζήσαντες ἄγροικον βίον– ἔπεμψεν ἡμᾶς ἢ χάρις τοῦ πνεύματος πολλῶν καλούντων ποιμένων καὶ θρεμμάτων λαοῦ βοηθοῦς καὶ λόγου συλλήπτορας, ὡς ἂν καταψύξαιμεν εὐσεβεῖ ῥοῇ ψυχὰς ἀνύδρους καὶ χλοαζούσας ἔτι τροφῇ τ' ἐλαίου συγκραθῆ λύχνῳ τὸ φῶς, γλῶσσαι δὲ λάβροι καὶ πολύτροφοι πλοκαί, ἐξ ὧν τὸ ἀπλοῦν οἴχεται τῆς πίστεως, ἰστοί τ' ἀράχνης, σαθρὰ δεσμοτήρια, τὰ κοῦφα συνδέοντες, ἰσχυροῖς γέλως, ῥαγεῖεν ἢ λυθεῖεν ἐν στερροῖς λόγοις, οἳ τ' ἐμπεσόντες ἐκφύγοιεν τοὺς βρόχους. Οὕτω μὲν ἦλθον, οὐχ ἐκόν, ἀλλ' ἀνδράσιν κλαπεῖς βιαίους, ὡς λόγου συνήγορος, καὶ γὰρ τις ἐθρουλεῖτο καὶ συνήλυσις ἐπισκόπων νέηλυν αἴρεσιν, λόγον ἐπεισαγόντων ταῖς φίλαις ἐκκλησίαις, ὃς τὴν πρὸς ἡμᾶς τοῦ θεοῦ λόγου κρᾶσιν, ἦν οὐ τραπείς ἐδέξατ' ἀνθρωπον λαβῶν ἔμψυχον, ἔννον, ἐμπαθῆ τὰ σώματος, Ἀδάμ ὄλον τὸν πρόσθε πλήν ἀμαρτίας, ταύτην τεμῶν ἄνουν τιν' εἰσάγει θεόν ὡς περ δεδοικῶς, μὴ θεῷ μάχηθ' ὁ νοῦς –οὕτω γὰρ ἂν δεῖσαιμι καὶ σαρκὸς φύσιν, μᾶλλον γὰρ αὕτη, καὶ θεοῦ πορρωτάτω– ἢ τῶν μὲν ἄλλων δεομένων σωτηρίας τὸν νοῦν δ' ὀλέσθαι παντελῶς δεδογμένου, ὃς δὴ μάλιστα τῷ θεῷ μου σωστέος, ὃς καὶ μάλιστ' ὤλισθεν ἐν πρώτου πλάσει· ὃ γὰρ δέδεκτο, καὶ παρείδε τὸν νόμον, ὃ δ' ἦν τὸ παριδόν, τοῦτο καὶ προσλήψιμον. μὴ τοίνυν ἡμισύν με σωζέτω λόγος ὄλον παθόντα, μηδ' ἀτιμούσθω θεός ὡς οὐχ ὄλον λαβῶν με, πηλὸν δὲ μόνον, ψυχὴν δ' ἄνουν τε κάλογου ζῶου τινός, ὃ καὶ σέσωσται δηλαδὴ τῷ σῶ λόγῳ.

Καὶ ληξάτω τοιαῦτα εὐσεβῶν ἅπας. ἴσον τι γὰρ πταίουσιν ἐξ ἐναντίας τοῖς εἰσάγουσιν ἀσκοπῶς υἱοὺς δύο, τὸν ἐκ θεοῦ τε καὶ τὸν ἐκ τῆς παρθένου, οἳ τὴν κάτω τέμνοντες εὐαρμοσίαν, οἳ μὲν ξέοντες, οἳ δὲ διπλοῦντες κακῶς. εἰ γὰρ δύο, δέδοικα μὴ ἐν τῶν δύο, ἢ προσκυνῶμεν ἀνθ' ἑνὸς δύο θεοῦς, ἢ τοῦτο μὴ πάθωμεν εὐλαβούμενοι πέμπωμεν ἔξω τοῦ θεοῦ τὸ σύνθετον. ὧν μὲν γὰρ ἢ σάρξ, οὐδὲν ἂν πάθοι θεός. θεοῦ δ' ὄλου μετέσχεν ἀνθρώπου φύσις, οὐχ ὡς προφήτης ἢ τις ἄλλος ἐνθέων –ὃς οὐ θεοῦ μετέσχε, τῶν θεοῦ δέ γε–, ἀλλ' οὐσιωθεῖσ' ὡς περ ἀυγαῖς ἥλιος. οὔτοι μὲν οὖν ἔρροιεν ἐκ μέσου λόγου, εἰ μὴ σέβουσαν ὡς ἐν ἀνθρωπον θεόν, τὸν προσλαβόντα σύν γε τῷ προσλήμματι, τὸν ἄχρονόν τε καὶ τὸ συμμιγῆς χρόνῳ, τὸν ἐκ μόνου πατρός τε καὶ μητρὸς μόνης, δύο φύσεις εἰς Χριστὸν ἐλθούσας ἕνα. τὰ δ' ἡμέτερα πῶς καὶ τίν' ἔσχε τὸν τρόπον; πολλοῖς συνηνέχθημεν ἐλθόντες κακοῖς. πρῶτον μὲν ἐξέζεσε καθ' ἡμῶν ἢ πόλις ὡς εἰσαγόντων ἀνθ' ἑνὸς πλείους θεοῦς. θαυμαστὸν οὐδέν· ἦσαν οὕτως ἡγμένοι, ὥστ' ἀγνοεῖν παντάπασιν εὐσεβῆ λόγον, πῶς ἢ μονὰς τριάζεθ', ἢ τριάς πάλιν ἐνίζετ' ἀμφοῖν ἐνθέως νοουμένοι. καὶ πρὸς γε τοῖς πάσχουσι δῆμος ἔλκεται, ὡς τῷ τότε σφῶν προστάτη καὶ ποιμένι οἴκτον λαβόντι τοῦ πάθους ὑπέρμαχον, δῆμος τοσοῦτος καὶ φρονήματος πλέως, ᾧ μὴ τὸ νικᾶν πάντα ἔσχατος ψόγος. λίθους παρήσω τὴν ἐμὴν πανδαισίαν, ὧν ἐν τι μέμφομ'· οὐ γὰρ ἦσαν εὖστοχοι τούτων τυχόντες, ὧν τυχεῖν κενὸς φόνος. ἔπειθ' ὑπάρχους ὡς φονεὺς εἰσηγόμεν βλέπουσιν ὑψηλόν τι καὶ μετάρσιον, οἷς εἷς νόμος τὸν δῆμον

ἴλεων ἔχειν, ὁ δεινὸν οὐδὲν πώποτ' οὐδ' εἰργασμένος οὐδ' ἐννοήσας ὡς μαθητῆς τοῦ λόγου. καί μοι παρέστη τοῦ λόγου συνήγορος Χριστὸς βοηθῶν τῷ συνηγόρῳ λόγων, ὃς καὶ λεόντων οἶδεν ἐκσώζειν ξένους καὶ πῦρ δροσίζειν εἰς ἀναψυχὴν νέων, κῆτος δὲ ποιεῖν εὐσεβῶν εὐκτῆριον· οὗτός μ' ἐδόξασ' ἐν ξένῳ κριτηρίῳ. Ἐπειτα δεινὸς τῶν ἐμῶν οἶδεῖ φθόνος εἰς Παῦλον ἐλκόντων με κάπολλῶ τινα, τοὺς μήτε σαρκωθέντας ἡμῖν πώποτε μήτ' ἐκχέαντας αἷμα τιμίῳ πάθους· ἀφ' ὧν καλούμεθ', οὐχὶ τοῦ σεσωκότος· οἷς συνδονεῖται πάντα καὶ συσσειέται– ὡς εὐδρομούσης τᾶλλα τῆς ἐκκλησίας, πῶς δ' ἂν ποτ' ἢ ναῦς ἢ πόλις, πῶς δ' ἂν στρατός ἢ καὶ χοροῦ πλήρωμα, πῶς δ' οἶκος φίλος σταίη πλέον τὸ βλάπτον ἢ κρατοῦν ἔχων; τοῦτ' οὖν ἔπασχε τῆνίχ' ὁ Χριστοῦ λεώς· πρὶν γὰρ παγῆναι καὶ τυχεῖν παρρησίας, πρὶν ἐκλυθῆναι σπαργάνων τῶν παιδικῶν, οὐπω τελείως τὴν βάσιν ἐρηρυσμένος, ἐκόπτετ', ἐρριπτεῖτο, ἐσπαράσσετο ἐν ὄψεσιν τεκόντων εὐγενῆς τόκος ἀτεκνίαν πεινώσι τὴν ἐμὴν λύκοις. οὐ γὰρ φορητὸν ἄνδρα τὸν πενέστατον, ρικνόν, κάτω νεύοντα καὶ δυσείμονα, γαστρὸς χαλινοῖς, δάκρυσιν τετηκότα φόβῳ τε τοῦ μέλλοντος, ὡς δ' ἄλλων κακοῖς, οὐδ' εὐφυῶς ἔχοντα τῆς προσόψεως, ξένον, πλανήτην, γῆς σκότῳ κεκρυμμένον τῶν εὐσθενούντων καὶ καλῶν πλέον φέρειν. Σχεδὸν γὰρ αὐτῶν ταῦτα ἐξηκούετο· «θωπεύομεν, σὺ δ' οὐχί· τιμῶμεν θρόνους, σὺ δ' εὐλάβειαν· ἀρτύσεις ἡμῖν φίλοι, σοὶ δ' εὐτέλεια, καὶ τρυφῆς ἔσθων ἄλας τῆς ὀφρυώδους ἀλμυρὸν καταπτύεις, δουλεύομεν καιροῖς τε καὶ λαῶν πόθοις αἰεὶ διδόντες τῷ πνεόντι τὸ σκάφος, χαμαιλέοντων τε τρόπον καὶ πολυπόδων πολλὰς τιθέντες τοῖς λόγοις αἰεὶ χροᾶς. σὺ δ' ἡμῖν ἄκμων ἀνήλατος, τῆς ὀφρυός. ὥσπερ μιᾶς γε πίστεως οὔσης αἰεὶ στενοῖς τὸ δόγμα τῆς ἀληθείας σφόδρα, σκαιὰν βαδίζων πάντοτε τοῦ λόγου τρίβον. πόθεν δέ σοι, βέλτιστε, καὶ γλώσση λάλω τὸν λαὸν ἔλκειν, τοὺς δὲ βάλλειν εὐστόχως κακῶς φρονοῦντας ἐν πολυσχιδεῖ πλάνῃ, διπλοῦν τιν' ὄντα τοῖς φίλοις καὶ τοῖς ξένοις, τοῖς μὲν λίθον μάγνητα, τοῖς δὲ σφενδόνην;» Ταῦτ' εἰ μὲν οὐκ' ἔσθ', ὥσπερ οὐκ' ἔστιν, κακά, τί δυσχεραίνεις ὡς τι πάσχων ἔκτοπον; εἰ δ' ἔστι καὶ σοὶ τοῦτο φαίνεται μόνῳ, κρῖνον δικαίως ὡς θεοῦ παραστάτης ξαίνειν με τὸν πταίοντα, τὸν λαὸν δ' ἔα, ὃς οὐδὲν ἠδίκηκεν ἢ στέργων ἐμέ ἡττημένος τε τῶν ἐμῶν διδαγμάτων. Τὰ πρῶτα μὲν δὴ καὶ φέρειν οἷός τε ἦν. εἰ γὰρ με καὶ τὸ καινὸν ἐπτόει βραχύ, ὡς ἀθρόως τις ὡσὶν ἐμπεσῶν ψόφος ἢ τοῖς ἀπείροις ἀστραπῆς αὐγῆς τάχος, ἀλλ' ἦν ἔτ' ἀπλήξ καὶ φέρειν πάντα σθένων· ἢ τ' ἐλπίς οὔσα πραγμάτων ἐλευθέρων, τοῦ μὴ πάλιν μοι ταῦτὸ συμπεσεῖν πάθος, ἔπειθε ῥᾶον διαφέρειν τὴν συμφορὰν. ἂ δ' ἦλθεν ἡμῖν αὐθις ἐκ τούτων κακά– ὦ πῶς ἂν ἐκφράσαιμι τοὺς ἐμοὺς πόνους; ὦ τῶν κακῶν ποριστά, δαῖμον βάσκανε, πῶς ἴσχυσας τοσοῦτον ἐκπλήσαι κακόν; οὐχ αἰμά μ' οὐδὲ βάτραχος, οὐ σκνιπῶν νέφος οὐδὲ κυνόμυια οὔτε τις κτηνῶν φθορά, οὐ φλυκτίς, οὐ χάλαζ', οὐκ ἀκρίς, οὐ σκότος, οὐ πρωτοτόκων ὄλεθρος, ἔσχατον κακῶν, ἔκαμψεν ἡμᾶς (ταῦτα γὰρ τῶν ἀγρίων Αἰγυπτίων μάστιγες ἐκβοώμεναι). {καὶ πρὸς γ' Ἐρυθρᾶς κῦμα συγκλύσαν λεῶν.} τί δ' ὤσεν ἡμᾶς; κουφότης Αἰγυπτίων. ὡς δ' ὤσεν, εἰπεῖν ἄξιον· στήλη γὰρ ἂν αὕτη γένοιτο τῶν κακῶν αἰώνια. Ἦν τίς ποθ' ἡμῖν ἐν πόλει θηλυδρίας, Αἰγύπτιον φάντασμα, λυσοῶδες κακόν, κύων, κυνίσκος, ἀμφόδων ὑπηρέτης, ἄρις, ἄφωνον πῆμα, κητῶδες τέρας, ξανθὸς μελάνθριξ, οὔλος ἀπλοῦς τὴν τρίχα– τὰ μὲν παλαιά, τὰ δ' ἀρτίως εὐρημένα· τέχνη γὰρ ἔστι δημιουργὸς δευτέρα. πλεῖστον γυναικῶν ἔργον, εἴτ' οὖν ἀρρένων, χρυσοῦν, ἐλίσσειν τὴν φιλόσοφον σισόην. τὰ τῶν γυναικῶν ἐν προσώποις φάρμακα σοφοὶ φερόντων· εἰς τί γὰρ μόναι σοφαί τὴν ἀπρεπῆ τε καὶ κακὴν εὐμορφίαν, ἢ πρόγραμμα μ' ἔστι καὶ σιωπῶν τοῦ τρόπου, ὡς οὐκ ἐχόντων Μαξίμους καὶ ἀρρένων; ἢ κουρὰ τοῦτ' ἔδειξε λανθάνον τέως. τοιαῦτα θαύμαθ' ἡμῖν ἐκ τῶν νῦν σοφῶν, διπλοῦν τιν' εἶναι τὴν φύσιν τὸ σχῆμά τε ἀμφοῖν μερίζειν τοῖν γενοῖν τρισαθλίως, κόμην γυναιξίν, ἀνδράσιν βακτηρίαν. ἐξ ὧν

ἐκόμπαζ' ὡς τι τῆ πόλει δοκῶν, ὤμους σκιάζων βοστρύχοις ἀεὶ φίλοις, πέμπων λογισμοὺς σφενδονωμέναις κόμαις, πᾶσαν φέρων παιδείουσιν ἐν τῷ σώματι.

Πολλὰς διελθὼν οὗτος, ὡς ἀκούομεν, ὁδοὺς πονηράς-ἄστινας δ' ἄλλοις μέλοι, οὐ γὰρ τὰ πάντ' ἔμοιγε ἐκζητεῖν σχολή· βίβλοι δ' ὅμως φέρουσιν ἀρχόντων ὄσαι- ταύτη τελευτῶν ἐγκαθίσταται πόλει. οὐδὲν γὰρ εἶχε βρῶμα τῶν εἰωθότων· ὅξυ βλέπων δὲ καὶ σοφῶς ὀσφρώμενος- σοφὸν γὰρ ἔστω καὶ τὸ πικρῶς συντεθέν, τὸ δ' ἐστὶν ἡμᾶς τῆς καθέδρας ἐκβαλεῖν τοὺς οὗτ' ἔχοντας, οὗθ' ὅλως τιμωμένους, πλήν τοῦ φυλάξαι καὶ καταρτίσαι λεῶν· σοφώτερον δέ, καὶ γὰρ οὐ διὰ ξένων, αὐτῶν δ' ἀφ' ἡμῶν συμπλέκει τὸ δρᾶμ' ὅλον, ὡς ἂν σοφιστῆς τῶν κακῶν καὶ συνθέτης, τῶν ταῦτ' ἀήθων καὶ πλοκῆς πάντη ξένων, ἄλλην δὲ τιμᾶν δεινότητ' εἰθισμένων· εἰπεῖν σοφὸν τι καὶ λέγοντα θαυμάσαι βίβλων τε θεῶν ἐκλέγειν τὴν καρδίαν. Καινὸν τιν' εἰπεῖν ἐν κακοῖς λόγον θέλω· ἐχρῆν τὸν αὐτὸν πᾶσιν εἶναι δὴ τρόπον, ἢ τὸν κακῶν ἄπειρον ἢ τὸν ποικίλον. ἦττον γὰρ ἐβλάπτοντ' ἂν ἔκ τινῶν τινες ἀντιζυγούντων ἢ συνεστώτων τρόπων· νῦν δ' εἰσὶ θήρα τῶν κακῶν οἱ βελτίους. τίς ἢ τοσαύτη σύγχυσις τοῦ πλάσματος; ὡς σφόδρ' ἀνίσως ἐζύγημεν ἐκ θεοῦ. τίς τὸν κάκιστον ὄψεται τῶν μετρίων δολοῦντα, συμπλέκοντα, μηχανώμενον, κλέπτονθ' ἑαυτὸν μυρίαῖς ἀεὶ στροφαῖς; τὸ μὲν γὰρ εὐκίνητον εἰς μοχθηρίαν τηρεῖ τὰ πάντα καὶ βλέπει τὰ καίρια· τὸ δ' εἰς ἀρετὴν πρόχειρον εἰς ὑποψίαν τῶν χειρόνων ἀργόν τε καὶ νωθὲς φύσει. οὕτως ἀλίσκετ' εὐχερῶς ἢ χρηστότης. Πῶς τοῦτο ποιεῖ καί-σκοπεῖθ'-ὡς ποικίλως. Αἰγύπτιον τιν' ἄλλον ὄψει Πρωτέα. τῶν εὐνοούντων γίνεται καὶ τῶν σφόδρα πιστῶν. τίς οὕτως ὡς ἔμοιγε Μάξιμος στέγης, τραπέζης, δογμάτων, βουλευμάτων κοινωνός; οὐδὲν θαῦμα· καὶ γὰρ ἦν μέγα· κύων ὑλακτῶν δῆθεν τοὺς κακόφρονας καὶ τῶν ἐμῶν πρόθυμος αἰνετῆς λόγων. ὁμοῦ δὲ ταῦτα, καὶ τι τῶν ἐν βήματι λαβῶν νόσημα, λεῖμμα τῆς πρώτης νόσου, τὸ δ' ἦν ἄπαστος ζῆλος, ἔμφυτον κακόν- οὐ ῥαδίως γὰρ κάμπτεται πονηρία-, τούτοις βραβεύων ἀνίσως, αὐτῷ φίλως, δῶν συνεργοῖς χρώμενος τῆς πικρίας, πρώτῳ τε δευτέρῳ τε ἀνθρωποκτόνοις, μόγις ποτ' ἐξέρρηξεν ἀσπίδος τόκον. ὁ πρῶτος ἦν Βελίας, ἄγγελός ποτε, ὁ δεύτερος δὲ τοῦδε λαοῦ πρεσβύτης τὸν νοῦν τι μᾶλλον ἢ τὸ σῶμα βάρβαρος, ὃς οὐ παροφθείς, οὐδὲν ἐκμελὲς παθῶν, τὰ πρῶτ' ἔχων τιμῆς τε καὶ θρόνων ἀεὶ- ἄκουε, Χριστέ, καὶ Δίκης ὄμμ' ἀπλανές, εἰ δὴ καλεῖν ἐνταῦθα Χριστὸν ἄξιον- μῖσος πονηρὸν καὶ κακώτροπον ἀθρόως ὤδινεν. οἱ μοι· πῶς ἀποκλαύσω; σκότος αἰθρία λαμπρά, καὶ τὸ συντεθέν κακόν πόρρωθεν ἦλθεν ἡμῖν, Αἰγύπτου νέφος. Κατάσκοποι μὲν πρῶτον, οὓς τῆς ἐκκρίτου γῆς Ἰσραήλ ποτ' ἐξέπεμψ' ὁ γεννάδας· πλήν οὐκ Ἰησοῦς οὐδὲ Χάλεβ οἱ σοφοί, ἀλλ' εἴ τις ὕβρις ἐν νέοις καὶ πρεσβύταις, Ἄμμων, Ἀπάμμων, Ἄρποκρᾶς, Στίππας, Ῥόδων Ἄνουβις, Ἐρμάνουβις, Αἰγύπτου θεοί, πιθηκόμορφοι καὶ κυνώδεις δαίμονες, δύστηνα ναυταρίδια καὶ παράφθορα, εὔωνα, μικροῦ κέρματος πολλοὺς θεοὺς ῥᾶστ' ἂν προθέντα, εἶπερ ἦσαν πλείονες. Ἐπειτα μικρὸν ὕστερον οἱ πεπομφότες τούτους, στρατηγοὶ τῆς φάλαγγος ἄξιοι ἢ, τῶν κυνῶν εἰπεῖν τι προσφυέστερον, οἱ ποιμένες. πλέον γὰρ οὐδὲν φθέγξομαι -καίπερ σφαδάζων ἐνδοθεν πολλοῖς λόγοις ὡσπερ τις ἀσκὸς δέσμιος γλεύκουσ ζέων ἢ καὶ φυσητῆρ χαλκῶς γέμων πνοῆς- αἰδοῖ τε τοῦ πέμψαντος, εἰ καὶ κουφόνους, αὐτῶν τ' ἐκείνων, οἷς τι συγγνώμης τυχόν μετῆν ὑποσπασθεῖσιν ἐξ ἀγροικίας, ὅποι φέροιεν οἱ κακοί, κινουμένοις, οὓς ἐνθάδ' ἡμῖν ἐδημιούργησε φθόνος. σοφοί, τὸ πρόβλημα εἶπατ'-οὐκ ἔμοιγε γὰρ τοῦτ' εὐσύνοπτον, πλήν τις εἰ φράζοι σοφῶν- πῶς Πέτρος αὐτός, ὁ βραβεὺς τῶν ποιμένων, πρώην μὲν ἡμᾶς ἐγκαθίστη γράμμασιν οὕτω προδήλως διπλῆς ἐλευθέρους, ὡς αὐτὰ πείσει τὰ πρὸς ἡμᾶς γράμματα, καὶ συμβόλοις ἐτίμα τῆς ἰδρύσεως, νῦν δ' ἦκεν ἡμῖν ἔλαφος ἀντὶ παρθένου; ταῦτ' οὐ πρόδηλα, ταῦτα δεῖθ' ἐρμηνέως. Ὡφθη τι τούτων σκηνικώτερόν ποτε πολλῶν

πονηρῶς ἐν βίῳ πεπαισμένων; ὀφθήσεται δὲ ἄλλο παιγνικώτερον; οἷνον τις εἶπε συμπότης πάντων κρατεῖν, ἄλλος γυναῖκα, τὴν δ' ἀλήθειαν σοφός· ἐγὼ δ' ἂν εἶπον χρυσόν, ὡς ἔχει κράτος. τούτῳ τὰ πάντα ῥαδίως πεσσεύεται. οὕπῳ τὸ δεινόν, εἰ τὰ τοῦ κόσμου μόνα πλέον παρ' ἡμῖν ἰσχύει τοῦ πνεύματος. πόθεν δ' ὁ χρυσὸς τῷ κυνί, ζητητέον. πρεσβύτερον ἐκ θάσου τιν' ἦκοντ' ἐνθάδε χρυσὸν φέροντα τῆς ἐκεῖσ' ἐκκλησίας, ἐφ' ᾧ πρίασθαι Προικονησίας πλάκας, τοῦτον περισήνας καὶ λαβῶν συμπράκτορα πολλαῖς τε δήσας ἐλπίσιν τὸν ἄθλιον– οἱ γὰρ κακοὶ τάχιστα μίγνυνται κακοῖς– τὸν χρυσὸν εἶχεν εἰς ἅπανθ' ὑπηρέτην, πιστὸν συνεργόν, γνήσιον συνέμπορον. τεκμήριον δέ· καὶ γὰρ οἱ πρῶν ἐμέ σέβοντες, ὡς ἄχρηστον, ἄχρυσον φίλον περιφρονοῦσι φίλτατοι καὶ ῥαδίως κλίνουσι πρὸς τὸ χεῖρον ὡς ῥοπή ζυγοῦ. Νὺξ ἦν· ἐγὼ δ' ἔκαμνον· οἱ δ' ὡσπερ λύκοι κλέπται φανέντες ἀθρόως μάνδρας ἔσω, πολλοὺς ἔχοντες μισθίους ἐκ τοῦ στόλου, ἐξ ὧν Ἀλεξάνδρεια ῥᾶστ' ἀνάπτεται– καὶ γὰρ συνεπιπίπτουσι τῷ στόλῳ σαφῶς–, κεῖραι προθυμοῦντ' εἰς καθέδραν τὸν κύνα, πρὶν ἢ τι λαῶ, πρὶν κτίλοις ἐκκλησίας, πρὶν ἡμῖν αὐτοῖς, ὡς κυσὶν γοῦν, γνωρίσαι. οὕτω φασὶν καὶ ταῦτα προστεταγμένοι. οὕτως Ἀλεξάνδρεια τιμᾷ τοὺς πόνους, οὕτω δικάσαι τις ὑμῖν ἄλλος εὐμενής.

Ἦν ὄρθρος· ὁ κλῆρος δέ–καὶ γὰρ ἐγγύθεν ὥκουν–ἀνήφθη καὶ τάχιστα τὸν λόγον ἄλλῳ δίδωσιν ἄλλος. εἶτ' ἐγείρεται φλοῦξ λαμπρὰ λίαν· ὦ πόσων μὲν ἐν τέλει, πόσων ξένων δὲ συρρύντων καὶ νόθων. οὐκ ἦν γὰρ ὅστις οὐκ ἐμεμήνει τοῖς τότε τοιαῦθ' ὀρῶντες τάπιχειρα τῶν πόνων. τί μακρὰ τείνω; ἐκ μὲν ἡμῶν αὐτίκα χωροῦσιν ὄργῃ, τοῦ σκοποῦ τῷ μὴ τυχεῖν ἀλγοῦντες. ὡς δ' ἂν μὴ μάτην ὦσιν κακοί, τὸ λεῖπον ἐκπληροῦσι τῇ σκηνῇ τέλος. εἰς γὰρ χοραύλου λυπρὸν οἰκητήριον ἀχθέντες οἱ σεμνοὶ τε καὶ θεῶ φίλοι λαόν τ' ἔχοντες τῶν ἀποβλήτων τινὰς κυνῶν τυποῦσι τὸν κάκιστον ποιμένα, κείραντες οὐ δήσαντες οὐδὲ σὺν βία· κύων γὰρ ἦν πρόθυμος εἰς τὰ κρείσσονα. τομῇ δ' ὑπῆλθε βοστρύχους εὐφορβίους λύουσι ἀμόχθως τὸν πολὺν χειρῶν πόνον, τοσοῦτον αὐτῷ καὶ μόνον δεδωκυῖα, ὅσον γυμνώσαι τὸ τριχῶν μυστήριον, τριχῶν, ἐν αἷς ἔκειτο τὸ σθένειν ἅπαν, ὡσπερ λέγουσι τῷ κριτῇ Σαμψῶν ποτε, ὃν ἡ κόμη προῦδωκεν ἐξυρημένη, τριχῶν, ἄωρου κἀνεμοφθόρου θέρους, ἅς τις γυνὴ τέτμηκεν εἰς ἐχθρῶν χάριν. Ποιμὴν δὲ δειχθεὶς ἐκ κυνῶν ἐκ ποιμένων πάλιν κύων πέφηνε· τῆς ἀτιμίας. κύων ἔρημος, μήτε τῆς κόμης ἔτι φέρων τὸ κάλλος, μήτε τὴν ποιμνὴν στρέφων, αὐθις μακέλλων ὀστέοις ἐπιτρέχων. δράσεις δὲ δὴ τί τὴν καλὴν κόμην; πάλιν θρέψεις φιλεργῶν; ἢ μενεῖς τοῖος γέλως; ἄμφω γὰρ αἰσχρά, καὶ τι τοῖν δυοῖν μέσον οὐκ ἔστιν εὐρεῖν οὐδὲ ἐν–πλήν ἀγχόνης. θήσεις δὲ ποῦ μοι τὰς τρίχας, πέμψεις δὲ ποῦ; σκηναῖς θεάτρων, εἰπέ μοι, ἢ παρθένους; τίσιν δὲ τούτων αὐθις; ἢ Κορινθίαις ταῖς σαῖς, μεθ' ὧν τὰ θεῖα ἐξησκοῦ ποτε μόνος μόναις τε πανσόφως κοινούμενος; ἀνθ' ὧν σε θήσω μᾶλλον οὐρανοῦ κύνα. Εὐθὺς μὲν οὖν τοσοῦτον ἠλγησεν πόλις τοῖς τῆνικαῦτα συμβεβηκόσιν κακοῖς, ὥστ' ἐπρίοντο πάντες· ἐξέχει θ' ἅπας λόγους ἀηδεῖς τοῦ βίου κατηγορούς, θυμοῦ φέροντος ἂ φρένες συνεκρότουν. ἄλλος τι δ' ἄλλο ἠράνιζεν εἰς ἐνός κακοῦ τελείου πάντοθεν συμφωνίαν. ὡσπερ γὰρ ἐν τοῖς σώμασιν συνανίσταται πάθη τὰ μικρὰ ταῖς μεγάλαις ἀρρωστίαις, κἂν ἡρεμοῦντα τῷ σθένειν τέως τύχη, οὕτως ἐκείνου πάντα τὰ πρόσθεν κακὰ ἐστηλίτευσεν ἢ τελευταία στάσις. ἀλλ' οὐκ ἐμοῦ γε ταῦτ' ἂν ἐξέλθοι ποτέ. ἴσασι οἱ λέγοντες· ἐνδάκνω δ' ἐγὼ τῶν πρόσθεν αἰδοῖ καίπερ ἠδικημένος. «Τί οὖν; σὺ τοῦτον οὐ χθὲς εἶχες ἐν φίλοις καὶ τῶν μεγίστων ἠξίους ἐγκωμίων;» τάχ' ἂν τις ἀπαντήσῃ τῶν ταῦτ' εἰδόντων καὶ τὴν τότε εὐχέρειαν αἰτιωμένων, ὑφ' ἧς ἐτίμων καὶ κυνῶν τοὺς χείρονας. ἄγνοιαν ἠγνόησα μίσους ἀξίαν. ἐξηπατήθην ὡς Ἀδὰμ γεύσει κακῆ. ὠραῖον ἦν τὸ πικρὸν εἰς ὄψιν ξύλον. τὸ σχῆμά μ' ἠπάτησε τῆς ὀρωμένης ἄχρι προσώπου πίστεως καὶ ῥημάτων. πιστοῦ γὰρ ἀνδρὸς οὐδὲν

εὐπειθέστερον πρὸς εὐλάβειαν ῥαδίως ὀρμωμένου ἢ οὔσαν ἢ δοκοῦσαν, ὡ χρηστοῦ πάθους· ὃ βούλεται γάρ, τοῦθ' ἕκαστος οἶεται.

Τί χρῆν με ποιεῖν; εἶπατ', ὦ σοφώτατοι. τί δ' ἂν τις ὑμῶν ἄλλο τι πρᾶξαι δοκεῖ οὕτως ἔτι στενῆς τε τῆς ἐκκλησίας οὔσης τόθ', ὥστε καὶ καλάμης τι συλλέγειν; ἔξουσιαν γὰρ οὐ τοσαύτην ὁ στενός, ὅσην δίδωσι καιρὸς ὁ πλάτους γέμων. μέγιστον ἦν μοι καὶ πατῶν αὐλὴν κύων ἐμὴν σέβων τε Χριστὸν ἀνθ' Ἑρακλέους. τῷ δ' ἦν τι μεῖζον· τὴν ἐπ' αἰσχίστοις φυγὴν πίστιν πεποίηθ' ὡς θεοῦ πάσχων χάριν. μαστιγίας ἦν, ἀλλ' ἐμοὶ νικηφόρος. εἰ τοῦτο δεινόν, οἶδα πολλὰ πολλακίς τοιαῦθ' ἀμαρτῶν. ἄρα συγγνώσεσθέ μοι, ἄνδρες δικασταί, τῆς καλῆς ἀμαρτίας; ἦν μὲν κάκιστος, ἀλλ' ἐτίμων ὡς καλόν. Ἥ φθέγξομαί τι καὶ νεανικώτερον; ἰδοῦ, προτείνω τὴν ἄκαιρον καὶ λάλον γλῶσσαν· ὁ θέλων ἀνηλεῶς ἐκτεμνέτω. τί δ' οὐχὶ τέτμητ'; ἢ δοκεῖ σοι καὶ σφόδρα, ἢ μακρὰ σιγᾶ καὶ πλεον σιγήσεται, ἴσως δίκας τίνουσα τῆς ἀκαιρίας, ὡς ἂν μάθη μὴ πᾶσιν εἶναι δεξιά; κάκεινο δ' οἶον· προστεθήτω γὰρ μόνον· ὄντως ἀσυλλόγιστον ἢ πονηρία. ὄν γὰρ τὸ χρηστὸν οὐκ ἐποίησ' ἡμερον, τί ἂν δράσειεν ἄλλο τῶν πάντων ποτέ; καὶ οὐ τοσοῦτός ἐστιν ἢ τιμὴ ψόγος, τούτου τί φήσεις τὸν τρόπον; ἢ κακὸν μέγα; ταῦτ' εἰ μὲν ἐστι πιστά, μὴ ζῆτει πλεον· εἰ δ' οὐκ ἀληθῆ, μηδὲ τὰ πρόσθεν δέχου. τούτων τί ἂν γένοιτο δυσμαχώτερον; οὕτω μὲν ἔνθεν ἠλάθη κακῶς κακός, εἰπεῖν δ' ἀληθὲς μᾶλλον ὡς καλῶς κακός. Ἐπεὶ δὲ φύλοις βαρβάρων κακὸν φέρων βασιλεὺς ἔωος εἶχεν ὀρμητήριον τὴν Θεσσαλονίκην, τηνικαῦτα τί πλέκει κύων ὁ παγκάκιστος; ἄθρει μοι πάλιν· ἄρας τὸ συρφετῶδες Αἰγύπτου στίφος· λέγω δὲ τοὺς κείραντας αὐτὸν ἀπρεπῶς· ὡς τὴν καθέδραν βασιλικῶν προστάγματι πήξων ἑαυτῷ τῷ στρατοπέδῳ προστρέχει. κάκειθεν αὐθις ὡς κύων ἀπορριφεῖς ὀργῆ τε πολλῇ χώρκιους φρικώδεσιν· οὕτω γὰρ ἦν τὰ ὦτα διατεθεῖς κακῶς οὐδεὶς καθ' ἡμῶν, ἀλλ' ἔτ' εἶχον ὑγιῶς· εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν αὐθις φθείρεται, ὀρθῶς γε ποιῶν τοῦτο καὶ μόνον σοφῶς. Πέτρῳ γάρ, ὦ δίσχιστος ἢ γραφίς ποτ' ἦν πάντα γράφοντι ῥαδίως τάναντία, μισθοφορικόν τι τῶν ἀνεστίων ἔχων ἐπιφύεται καὶ τὸν γέροντ' ἀποστενοῖ, ἢ τοῦτον αἰτῶν, ὄνπερ ἤλπισε, θρόνον ἢ τοῦ παρόντος μὴ μεθήσεσθαι λέγων, ἕως ὑπάρχου τὴν κινουμένην φλόγα, μὴ ταῖς παλαιαῖς προστεθῆ τι συμφοραῖς, ὡς εἰκὸς ἦν δεῖσαντος ἕξω πέμπεται. καὶ νῦν δοκεῖ μὲν ἡρεμεῖν, δέος δέ μοι, μή που τὸ δεινὸν καὶ χαλάζης ἔγκυον νέφος συνωσθὲν ἐκ βιαίου πνεύματος τοῖς οὐ δοκοῦσι τὴν χάλαζαν ἐκχέη. οὐ μὴ ποτ' ἡρεμον γὰρ ἢ μοχθηρία οὐδὲν φρονήσει, κἂν σχεθῆ παραυτίκα. Τοιαῦτα φιλοσοφοῦσιν οἱ νυνὶ κύνες· κύνες ὑλάκται, τοῦτο καὶ μόνον κύνες. τί Διογένης τοιοῦτον ἢ Ἀντισθένης; τί δαὶ πρὸς ὑμᾶς ὁ Κράτης; διάπττε τοὺς περιπάτους Πλάτωνος· οὐδὲν ἢ Στοά. ὦ Σώκρατες, τὰ πρῶτα μέχρι νῦν φέρεις. φθέγξωμ' ἐγὼ τι πιστότερον τῆς Πυθίας; «ἀνδρῶν ἀπάντων Μάξιμος σοφώτατος.» Ἐγὼ δὲ τληπαθῆς μὲν, εἰ καὶ τις βροτῶν, ἡμῖν τ' ἀπ' ἀρχῆς, εἰμί τε πλεον τὰ νῦν, πόνοις μὲν ἐκ γῆς, κινδύνοις δὲ ποντίοις, ἐξ ὧν ἐσώθην· καὶ χάρις πολλὴ φόβοις. οὗτοι δεδώκασίν με τοῖς ἄνω σαφῶς πάντων ὑπερκύψαντα τῶν πλανωμένων. ὅμως δὲ τὴν τότε οὐ φέρων ἀτιμίαν καὶ τῆς ἀφορμῆς ἀσμένως δεδραγμένος, ὡς τὸν κάκιστον ἠσθόμην κεκαρμένον, πάντων μὲν ἡμῖν τῶν φίλων ἐγκειμένων, οἱ καὶ με φρουρᾶς εἶχον εἴσω λαθρίου τηροῦντες ὀρμάς, ἐξόδους, ἀναστροφάς, πάντων δ' ὀρώντων τὴν πάλιν τῶν δυσμενῶν, οἱ τὴν τομὴν ὦντο τοῦ λόγου λύσιν· ταῦτ' οὖν ὀρών τε καὶ φέρειν οὐ καρτερῶν ἀνδρός τι πάσχω (καὶ γὰρ οὐκ ἀρνήσομαι) ἀπλουστέρου τι μᾶλλον ἢ σοφωτέρου. πρύμναν γάρ, ὡς λέγουσι, κρούομ' αὐτίκα, οὐκ εὐμαθῶς μὲν· οὐ γὰρ ἂν τις ἦσθετο. Νῦν δ' ἐξιτήριός τις ἐρράγη λόγος, ὃν ἐξέπεμψα πατρικῶν σπλάγχθων πόνῳ. ὁ δ' ἦν· «φυλάσσεθ', ἦν δέδωκα, τριάδα, τέκνοις ποθεινοῖς εὐπορώτατος πατῆρ, καὶ τῶν ἐμῶν μέμνησθε, φίλτατοι, πόνων.» λαὸς δ' ἐπειδὴ τοῦτον ἤκουσεν λόγον, τῶν δυσκαθέκτων ἐκβοήσαντός

τινος ἀνίστατ' εὐθύς ὡσπερ ἐκ καπνοῦ βίας ἐσμός μελισσῶν καὶ βοαῖς ἐκμαίνεται· ἄνδρες, γυναῖκες, παρθένοι, νεανία, παῖδες, γέροντες, εὐγενεῖς, οὐκ εὐγενεῖς, ἄρχοντες, ἡρεμοῦντες, ἐκ στρατοῦ τινες, ζέων ἕκαστος ἴσον ὀργῇ καὶ πόθῳ, ὀργῇ κατ' ἐχθρῶν καὶ πόθῳ τοῦ ποιμένου· ἀλλ' οὐκ ἐμὸν γὰρ τῇ βία κάμψαι γόνυ, οὐδ' ἀσπάσασθαι τὴν ἄθεσμον ἴδρυσιν, ὃς οὐδὲ τὴν ἔνθεσμον ἦνεγκ' ἄσμενος. Ἄλλην τρέπονται τοῦ πόθου ταύτην ὁδόν. ὄρκους τε πολλοῖς καὶ λιταῖς κεχηρημένοι τὸ γοῦν παραμεῖναι καὶ βοηθεῖν ἠξίουσιν καὶ μὴ προέσθαι τοῖς λύκοις τὸ ποῖμνιον. πῶς ἂν δυναίμην καρτερεῖν τὸ δάκρυον; Ἀναστασία, ναῶν ὁ τιμιώτατος, ἡ πίστιν ἐξήγειρας ἐν γῆ κειμένην, κιβωτὲ Νῶε, τὴν ἐπίκλυσιν μόνη κόσμου φυγοῦσα καὶ φέρουσα δεῦτερον κόσμον τὸν ὀρθόδοξον ἐν τοῖς σπέρμασιν, σοὶ μὲν πολὺς καὶ πάντοθεν ἐπιρρεῖ λεῶς ὡς τοῦ μεγίστου κινδύνων ἐστηκότος ἡμῶν γενέσθαι τὸ κρατεῖν ἢ τοῦ πόθου· ἐγὼ δ' ἄφωνος ἐν μέσῳ σκότου γέμων, οὐδ' ὡς καταστείλαιμι τὰς φωνὰς ἔχων, οὐδ' ὡς ὑποσχοίμην τι τῶν αἰτουμένων. τὸ μὲν γὰρ οὐχ οἶόν τε, τῷ δ' ὑπὴν φόβος. Ἔθλιβεν ἀνχμός, σώματ' ἦν διάβροχα. φωναὶ δ' ἔλειπον, αἱ γυναῖκες ἐν φόβῳ, καὶ τῶν, ὅσαι μάλιστα εἶεν μητέρες, παίδων ὀδυρμός, ἐνδεδώκει δ' ἡμέρα. ὦμυ δ' ἕκαστος μὴ πρὶν ἐνδώσειν πόνων, κἂν ἐνταφῆναι τῷ νεῷ δέη καλῶς, ἢ τῶν ποθουμένων τιν' ἐκβαλεῖν λόγον. οἶόν τις εἰπεῖν ἐξεβιάσθη πόνω– φεῦ τῆς ἀκοῆς, ἢ μὴ τότε εὐθύς ἐφράγη. «συνεκβαλεῖς» γὰρ εἶπε «σαυτῷ τριάδα.» ἕως φοβηθεῖς, μὴ τις ἐκβῆ κίνδυνος, ὄρκον μὲν οὐδ' ὡς–καὶ γάρ' εἰμ' ἀνώμοτος, ἴν' ἐν θεῷ κάγω τι κομπᾶσω μικρόν, ἐξ οὗ λέλουμαι πνεύματος χαρίσματι–, λόγον δ' ἔδωκα τῷ τρόπῳ πιστούμενον μενεῖν, ἕως φανῶσι τῶν σκοπῶν τινες –καὶ γὰρ τότε ἠλπίζοντο–, προσδοκῶν τότε λύσειν ἐμαυτὸν φροντίδων ἀλλοτρίων. οὕτω διεκρίθημεν ἀλλήλων μόγις, νικῶντες ἄμφω τῇ σκιᾷ τῆς ἐλπίδος· οἱ μὲν γὰρ ὡς ἔχοντες ἡμᾶς ἐφρόνον, ἐγὼ δὲ μικρόν ὡς μενῶν ἔτι χρόνον.

Ἦν ταῦτα. θεῖος δ' αὖθις ἤστραπτεν λόγος, τάχιστα πυκνωθέντος ὡσπερ ἐρκίου ἢ καὶ φάλαγγος τοῦ πεπονθότος μέρους τάχει στρατηγίας τε καὶ πλήθει χερός. οἱ γὰρ τὸ πρόσθεν δέσμοιοι τῶν δογμάτων καὶ τοῦτ' ἔχοντες εἰς τὸ συγκεῖσθαι μόνον ὀρῶντες, οἱ ἔπασχον, ἔστεργον πλέον. τοὺς μὲν γὰρ ἦγεν ἡ τριάς λαλουμένη, μακρὸν ἀποδημήσασα τοῦ λόγου χρόνον– ὀκνῶ γὰρ εἰπεῖν, ὡς πάλαι τεθαμμένη–, τὸ πατρικὸν κήρυγμα καὶ προσήλυτον. ἦν γὰρ ποτ', εἶτ' ἔληξεν, εἶτ' ἠλθεν πάλιν τὴν ἐκ τάφων ἀνάστασιν πιστουμένη. τοῖς δ' ἦν λόγος τις τῶν ἐμῶν ἴσως λόγων, οἱ δ' ὡς ἀθλητῇ καρτερῷ προσέτρεχον, οἱ δ' ὡς ἑαυτῶν ἔργον εἶχον ἀσμένως. οἱ μὲν, πύθεσθε ταῦτα τῶν εὖ εἰδόντων, οἱ δ', ἐκδιηγῆσασθε τοῖς οὐκ εἰδόσιν– εἶπερ τινὲς τοσοῦτον ὑμῶν μακρόθεν ἢ τῆς κρατούσης νῦν Ἰταλῶν ἐξουσίας–, ὡς ἂν λαληθῇ ταῦτα καὶ τοῖς ὕστερον ὡς ἄλλο τῶν καινῶν τι τοῦ βίου κακῶν, ὧν περ ὁ μάταιος ὀλκὸς ἡμερῶν φέρει πλεῖον τὸ χεῖρον ἐμπλέκων τῷ κρείσσονι. Οὕπῳ λέγω τὸν ὀρθὸν ἐν πίστει λεῶν, τὸν τῆς ἐμῆς ὠδίνος εὐγενῆ τόκον, οὗς ἔστιν εἰπεῖν οὐδενὸς πεφηνότος τῶν συμφρονούντων τῷ παρόντι προστρέχειν, ὡς τοὺς ἀνύδρους ταῖς φανείσαις ἰκμάσι, λιμοῦ βοηθὸν τὸν λόγον ποιουμένους, ἢ φωτὶ μικρῷ τοὺς ἄγαν σκοτουμένους. τί δ' ἂν τις εἴποι τῶν ξένων τῆς πίστεως, ὅπως ἔχαιρον τῷ λόγῳ, μεμνημένος; Πολλοὶ μὲν εἰσιν αἱ παρέξοδοι λίαν τῆς ἀπλανοῦς τε καὶ τεταγμένης ὁδοῦ πᾶσαι φέρουσαι πρὸς βυθοὺς ἀπωλείας, εἰς ἃς διεῖλεν ὁ φθορεὺς τὴν εἰκόνα, ὡς ἂν παρείσδυσιν τιν' ἐντεῦθεν λάβοι γνώμας τεμῶν, οὐ γλῶσσαν ὡς πάλαι θεός. ἐντεῦθεν εἰσιν αἱ νόσοι τῶν δογμάτων· οἱ θεῖον οὐδὲν εἰδότες ἢ φορὰν μόνην, ὑφ' ἧς γενέσθαι καὶ φέρεσθαι πᾶν τόδε· οἱ πλήθος εἰσάγοντες ἀνθ' ἐνὸς θεῶν καὶ τοῖς ἑαυτῶν προσπεσόντες πλάσμασιν· οἱ τὴν πρόνοιαν μὴ διδόντες τοῖς κάτω καὶ πάντα συντιθέντες ἀστέρων πλοκαῖς. ὅσοι τε λαὸς ὄντες ἔκκριτος θεοῦ τὸν υἱὸν ἐσταύρωσαν εἰς τιμὴν πατρός· ὅσοι τε μικροῖς εὐσεβεῖς ἐντάλμασιν, οἱ τ' ἀγγέλους

καὶ πνεῦμα καὶ ἀνάστασιν, οἳ τε προφητῶν γράμματ' ἐξαρνούμενοι· Χριστόν θ' ὅσοι σέβουσιν ἐν νόμου σκιαῖς, οἱ τὸν Βυθὸν Σιγὴν τε προχρόνους φύσεις τιμῶντες αἰῶνάς τε τοὺς θηλάρσενας, Σίμωνος ἰδὸς τοῦ Μάγου, ὧν φύματα οἱ συντιθέντες τὴν θεότητ' ἐκ γραμμάτων· οἱ τὴν Παλαιὰν καὶ Νεὰν δὴ θεοῖς νείμαντες, αὐστηρῶ τε κάγαθωτάτῳ· οἱ τρεῖς φύσεις τιθέντες οὐ κινουμένας, τὴν πνεύματος χόος τε τὴν τ' ἀμφοῖν μέσην. οἱ τῷ Μανοῦ χαίροντες ἀρχικῶ σκότῳ. οἱ Μοντανοῦ τὸ πνεῦμα τιμῶντες κακῶς· οἱ τὴν Ναυάτου κενὴν ἔπαρσιν ὀφρῦος. οἱ τῆς ἀρεύστου τριάδος συναιρέται, οἱ τῆς ἀτμήτου φύσεως διαιρέται· αὐθις τε τούτων ὡσπερ ἐξ ὕδρας μιᾶς πολλῶν φυέντων δυσσεβείας ἀυχένων, ὁ τῆ κτίσει τὸ πνεῦμα συντιθεὶς μόνον, ὁ καὶ τὸν υἱὸν προστιθεὶς τῷ πνεύματι· οἳ τ' εἰσάγοντες ἥλικα Καίσαρος θεόν· οἱ τὴν δόκησιν εἰσάγοντες ἐκτόπως· οἱ δευτερον λέγοντες υἱὸν τὸν κάτω· οἱ μὴ τέλειον τὸν σεσωσμένον, ἀλλ' ἄνουν. αὐταὶ γὰρ εἰσιν, ὡς τύπῳ φράσαι, τομαὶ τῆς ὀρθότητος ἐκτόπων τε μητέρες. Τούτων δὲ τίς ἦν οὕτως ἀκίνητος τότε, ὡς μὴ τὸ οὖς γε τοῖς ἐμοῖς κλίνειν λόγοις; τοὺς μὲν γὰρ ἤρει τὸ κράτος τῶν δογμάτων, οἱ δ' ἡμεροῦντο τῷ τρόπῳ τῆς λέξεως. οὐ γὰρ μετ' ἔχθρας οὐδὲ λοιδῶρος πλέον ἢ κηδεμονικῶς τοὺς λόγους προήγομεν, ἀλγοῦντες, οὐ παίοντες οὐδ' ἐπηρμένοι καιρῶ ῥέοντι καὶ πλάνῳ καθὼς τινες– τίς γὰρ λόγῳ τε καὶ κράτει κοινωνία; – οὐδὲ πρόβλημα τὸ θράσος ποιούμενοι τῆς ἀλογίας–δεινῶς γὰρ ἔντεχνον τόδε καὶ σηπιῶδες, τὸ μέλαν ἐκ βάθους ἐμεῖν, ὡς τοὺς ἐλέγχους ἐκδιδράσκειν τῷ ζόφῳ–, ἀλλ' ἡμέρωσ τε τοῖς λόγοις καὶ προσφόρως ἐντυγχάνοντες ὡς λόγου συνήγοροι τοῦ συμπαθοῦς τε καὶ πράου καὶ μηδένα πλήσσαντος· ἐξ οὗ καὶ τὸ νικᾶσθαι λόγος, καὶ τὸ κρατεῖν δὲ τιμιώτερον πολὺ πειθοῖ βιαία τῷ θεῷ προσκτώμενον. τοιαῦτα πλαξὶ ταῖς ἐμαῖς ἐνεγράφη. Ἄλλος τις οὗτος τῆς ἐμῆς παιδείσεως νόμος, σοφῶς τε καὶ καλῶς γεγραμμένος· μὴ μίαν ὁδὸν τῆς εὐσεβείας εἰδέναι τὴν εὐκόλον τε καὶ κακὴν γλωσσαλγίαν, μηδ' ἐν θεάτροις καὶ φόροις καὶ συμπόταις ὁμοῦ γελῶντας, ἄσμασιν χαννουμένους, πρὶν καὶ πλυθῆναι γλώσσαν ἐξ αἰσχρῶν λόγων, μηδ' ἐν βεβήλοις ὡσὶ καὶ Χριστοῦ ξένοις ῥίπτειν ἀφειδῶς τῶν λόγων τοὺς μυστικούς, παίζοντας ἐν τοῖς καὶ πόνῳ θηρωμένους· ἀλλ' ἐντολαῖς μὲν ὡς μάλιστα εὐσεβεῖν πτωχοτροφοῦντα, ξενοδοχοῦντα, ταῖς νόσοις ἀρκοῦντα, καρτεροῦντα, καὶ ψαλμωδίαις, εὐχαῖς, στεναγμοῖς, δάκρυσιν, χαμευνίαις, γαστρὸς πιεσμοῖς, ἀγχόναις αἰσθήσεων, θυμοῦ γέλωτος χειλέων εὐταξία τὴν σάρκα κοιμίζοντα πνεύματος κράτει. Πολλαὶ γὰρ εἰσιν αἱ σωτηρίας ὁδοί, πᾶσαι φέρουσαι πρὸς θεοῦ κοινωνίαν· ἅς χρή σ' ὀδεύειν, οὐ μόνην τὴν ἐν λόγῳ. λόγος γὰρ ἀρκεῖ καὶ ψιλῆς τῆς πίστεως, μεθ' ἧς ἀτεχνῶς τὸ πλέον σῶζει θεός. εἰ δ' εἰς σοφοὺς ἔπιπτεν ἡ πίστις μόνον, θεοῦ παρ' ἡμῖν οὐδὲν ἦν πενέστερον. ἀλλ' εἴ φιλόγλωσσός τις ἢ ζήλου πλέως καὶ δεινόν, εἴ σοι μὴ ῥυήσεται λόγος (ἀνθρώπινον γὰρ εὐχομαι κἀνταυθά σοι)· λάλει μὲν, ἐν φόβῳ δὲ μηδὲ πάντοτε, μὴ πάντα μηδ' ἐν πᾶσι μηδὲ πανταχοῦ, ἀλλ' ἔστιν οἷς ὅσον τε καὶ πού καὶ ποτε. καιρὸς γὰρ παντός, ὡς ἀκούεις, πράγματος· «μέτρον τ' ἄριστον» τῶν σοφῶν ἐνός λόγος. Χωρὶς τὰ Μυσῶν καὶ Φρυγῶν ὀρίσματα, χωρὶς τὰ τῶν ἕξωθεν τῶν τ' ἐμῶν λόγων. τῶν μὲν γὰρ εἰσι πρὸς ἐπίδειξιν οἱ λόγοι ἐν μειρακίσκων συλλόγοις καὶ πλάσμασιν, ἐν οἷς μέγ' οὐδὲν ἢ ἀτυχεῖν ἢ τυγχάνειν σκιαῶς–σκιᾶς γὰρ οὐδὲν εὐσθενέστερα. ἡμῖν δ'–ἀληθεύειν γὰρ ἔστιν ὁ σκοπός– οὕτως ἔχειν, ἢ μὴ, περιδεῆς τὸν λόγον. ὁδὸς γὰρ ἀμφίκριμνος, ἧς ἕξω πεσεῖν πεσεῖν προδήλως ἔστιν εἰς Ἄιδου πύλας. ὅθεν μάλιστα τοὺς λόγους φυλακτέον, τὰ μὲν λέγοντας, τῶν δ' ἀκούοντας σοφῶς, ἔστιν δ' ὅτ' ἐκχωροῦντας ἀμφοῖν ἐξίσης στάθμη δικαία τῷ φόβῳ κεχημένους. ἤττον γὰρ οὖς ἢ γλώσσα κίνδυνον φέρει· ἤττον δ' ἀκοῆς τὸ καὶ φυγεῖν ἐκ τοῦ μέσου. τί δεῖ σε νάρκης ἀψάμενον νεκροῦν φρένα ἢ πλησιάζειν ἄσθματι λυσσῶντος κυνός;

Οὕτω μαθόντες ἐκ γραφικῶν θεσπισμάτων, οἷς ἐτράφημεν πρὶν συναχθῆναι φρένα, οὕτως ἄγοντες καὶ πολίτας καὶ ξένους, ἤδη γεωργῶν ἤμεν ἐν τοῖς πλουσίοις, εἰ καὶ συνακτὸν οὐχ ὁμοῦ τούμῳ θέρος. τοὺς μὲν γὰρ ἄρτι τῶν ἀκανθῶν ἡμέρουν· οἱ δ' ὠμαλίζονθ', οἷς δ' ἐβάλλετο σπόρος, οἱ δ' ἐν γάλακτι, τῶν δ' ὑπὲρ γῆς ἡ φυή, οἱ δ' ἐχλόαζον, οἱ δ' ἐδεσμοῦντο στάχυς, οἱ δ' ἠδρύνοντο, οἱ δὲ λευκοὶ πρὸς θέρος· ἄλλως τιν' εἶχε, τοὺς δὲ θημῶν τις φίλος· οἱ δ' ἐκρίνοντο, οἱ δὲ σιτώνων ἔσω, οἱ δ' ἦσαν ἄρτος, τῆς γεωργίας πέρας· ἄρτος γεωργὸν τὸν καμόντα μὴ τρέφων νῦν, τοὺς δὲ μηδὲν ἐκχέαντας ἰκμάδος. Ἐβουλόμην ἐνταῦθα στήσαι τὸν λόγον καὶ μηδὲν εἰπεῖν τῶν ἀναξίων λόγου. νῦν δ' οὐκ ἔᾶ με τὰ πρόσω τῶν πραγμάτων· ὧν τὰ μὲν ἦλθε δεξιῶς, τὰ δ' ἀγνοῶ, τί χρὴ λέγειν με καὶ τίνι μοίρα προσνέμειν. ἴτις ἦν, ἴ ἐπαινώ. τοῦτον ἐχόντων τὸν τρόπον ἡμῶν ἐφίστατ' ἀθρόως αὐτοκράτωρ ἐκ τῆς Μακεδνῆς βαρβάρων στήσας νέφος πλήθει τε πολλῶ καὶ θράσει τεθηγμένων· ἄνθρωπος οὐ κακὸς μὲν εἰς πίστιν θεοῦ ὅσον κρατῆσαι τὰς ἀπλουστέρας φύσεις, καὶ τῆς τριάδος ὑπερφυῶς ἠττώμενος (σπλάγχνων γὰρ οὗτός ἐστι καὶ πάντων λόγος, στερραῖς ἐφ' ἔδρας ἀσφαλῶς βεβηκότων)· οὐ μὴν τοσοῦτος τῆ ζέσει τοῦ πνεύματος, ὡς ἀντισῶσαι τοῖς παρελθοῦσιν τὰ νῦν καιρῶ τὰ καιροῦ πταίσματ' ἐξιώμενος· ἢ τὴν ζέσιν μὲν ἴσος, οὐκ ἴσος δὲ γε, τί φῶ; τὸ θάρσος ἢ θράσος; διδάξατε. ἴσως δ' ἄμεινον τὸ «προμήθειαν» καλεῖν. οὐ γὰρ κατείργειν, ἀλλὰ πείθειν ἔννομον εἶναι νομίζων, καὶ πρὸς ἡμῶν τι πλεον αὐτῶν τ' ἐκείνων, οὐς θεῶ προσάξομεν· τὸ μὲν γὰρ ἀκούσιον κρατούμενον βία, ὡσπερ βέλος νευρᾶ τε καὶ χερσὶν δεθὲν ἢ ρεῦμ' ἐν ὀλκῶ πάντοθεν στενούμενον, καιροῦ διδόντος τὴν βίαν περιφρονεῖ. τὸ δ' ἐκούσιον βέβαιον εἰς πάντα χρόνον δεσμοῖς ἀλύτοις τῶν πόθων ἐσφιγμένον· ταῦτ' ἐννοῶν ἔμοιγε τὸν φόβον δοκεῖ τέως κατασχῶν πάντας ἔλκειν ἡμέρως προθεῖς τὸ βούλεσθ' ἄγραφον πειθοῦς νόμον. Ὡς δ' οὖν ἐπέστη ἄσμενος τρισασμένοις· ἃ μὲν τετίμηκέν με τῆ πρώτῃ θεᾶ, οἷς τ' εἶπεν οἷς τ' ἠκούσεν εὐμενέστατα, τί χρὴ λέγειν με; καὶ γὰρ αἰσχύνῃς γέμον, εἰ τηλίκος ὧν φρονεῖν δοκοῖν τηλίκους, ὧ τίμιον τοῦτ' ἔστι καὶ μόνον, θεός. τὸ δ' οὖν πέρας· «δίδωσι», φησί, «τὸν νεῶν θεὸς δι' ἡμῶν σοί τε καὶ τοῖς σοῖς πόνοις» – φωνὴν ἄπιστον πρὶν προελθεῖν εἰς τέλος. οὕτως γὰρ ἦσαν ἡ πόλις κατὰ κράτος ἐστῶτες, ἢ πολλή τε καὶ δεινὴ ζέσις, ὡς μηδ' ἄν, εἴ τι τῶν ἀηδῶν συμπέσοι, εἴξοντες, ἀλλ' ἔξοντες, ὧν περ ἐκράτουν· εἰ δ' ἐκβιάζοντ', ἀλλὰ τὸν βαρὺν χόλον ἡμῖν ἐπαφήσοντες, ὧν ῥᾶστον κρατεῖν. Ὁ μὲν τόδ' εἶπεν· ἐμὲ δὲ συμμιγῆς τρόμῳ παλμός τις εἶχεν ἠδονῆς. ὦ Χριστέ μου, ὅς οἷς πέπονθας εἰς τὸ πάσχειν ἐκκαλῆ, σὺ καὶ τότε ἦσθα τῶν ἐμῶν πόνων βραβεύς, καὶ νῦν γενοῦ μοι τῶν κακῶν παρήγορος. Παρῆν ὁ καιρός. τὸν νεῶν δ' εἶχε στρατός ξιφηφόρος, λαθραῖος ἐκτεταγμένος. ὁ δ' ἀντεπήει δῆμος οἰδαίνων ἅπας, ψάμμος θαλασσῶν ἢ νιφᾶς ἢ κυμάτων κινήματ', ὄργῃ καὶ λιταῖς μεμιγμένος, ὄργῃ καθ' ἡμῶν, πρὸς δὲ τὸ κράτος λιταῖς. πλήρεις ἀγοραί, δρόμοι, πλατεῖαι, πᾶς τόπος, διώροφα, τριώροφα νευόντων κάτω ἀνδρῶν, γυναικῶν, νηπίων, παλαιάτων· πόνος, στεναγμός, δάκρυα, βρυχήματα, εἰκῶν ἀλόντος ἄστεος κατὰ κράτος. Ἐγὼ δ' ὁ γεννάδας τε καὶ στρατηλάτης, καὶ ταῦτ' ἐν ἀρρωστοῦντι καὶ λελυμένῳ, μικρὰ πνέοντι τῷδέ μου τῷ σαρκίῳ, μέσος στρατηγοῦ καὶ στρατοῦ, βλέπων ἄνω, ἦειν βοηθῶ χρώμενος τῆ ἐλπίδι, ἕως κατέστην εἰς νεῶν, οὐκ οἶδ' ὅπως. Κάκεῖνο δ' εἰπεῖν ἄξιον· πολλοῖς τε γὰρ ἔδοξεν εἶναι τῶν τότε κρείσσον λόγου, οἷς οὐδὲν ἀπλοῦν ἐστὶ τῶν ὀρωμένων, ἐν ταῖς μεγίσταις τὸ πλεον καιρῶν ῥοπαῖς. ἐγὼ δ' ἀπιστεῖν τοῖς λέγουσιν οὐκ ἔχω, καίτοι προσάντης τοῖς ξένοις εἶπερ τις ὧν. τοῦ γὰρ προχείρως πάντα πιστεύειν θέλειν χειρὸν τὸ πᾶσιν ἀντιτείνειν ἐξ ἴσης. τὸ μὲν γὰρ ἐστὶ κουφότης, τὸ δὲ θράσος. τί οὖν τὸ θαῦμ'· ὧ βίβλε, κηρύσσοις βίω, τοῦ μὴ λαθεῖν τοὺς ὕστερον τόσην χάριν. Ἦν ὄρθρος, ἢ δ' ἐπέιχε νυξ ὅλην πόλιν νέφους ὑποδραμόντος ἡλίου κύκλον, ἠκιστα

καιρῷ πράγμα τῷ τότε πρόπον· φιλαίθριον γὰρ οὐδὲν ὡς πανήγυρις. ὃ καὶ παρῆχε τοῖς μὲν ἐχθροῖς ἡδονὴν ὡς δυσφοροῦντος τοῦ θεοῦ τοῖς δρωμένοις, ἡμῖν δ' ἀνίαν ἐν φρεσὶν κεκρυμμένην. ἐπεὶ δ' ἐγὼ τε καὶ τὸ πορφύρας κράτος κιγκλίδος ἤμεν τῆς σεβασμίας ἔσω, πάντων δ' ἐπήρθη συμμιγῆς αἴνος θεοῦ καλουμένου βοῆ τε καὶ χειρῶν τάσει, τοσοῦτον ἐξέλαμψεν ἡλίου σέλας νέφους ῥαγέντος τῷ θεοῦ προστάγματι, ὡς πάντα μὲν τὸν οἶκον ἀστραπηφόρον εὐθύς γενέσθαι, τὸν πρὶν ἐστυγνασμένον, καὶ τῆς παλαιᾶς εἰκόνα σκηνῆς λαβεῖν ἅπαντας, ἦν ἔκρυπτε λαμπρότης θεοῦ, εἶδος δὲ πᾶσιν αἰθριαῖσαι καὶ φρένας· κἀνταῦθα θάρσους συνδραμόντος τῆ θέα ἡμᾶς βοᾶσθαι πανσθενεὶ ζητουμένους, ὡς τοῖς παροῦσι τοῦδε λείποντος μόνου, πρῶτόν τε καὶ μέγιστον ἐκ πρώτου κράτους τοῦτ' ἂν γενέσθαι πρὸ θρόνων πόλει γέρας· ἡμᾶς δοθῆναι τοῖς θρόνοις τοῦ ἄστεος. ταῦτ' ἦν ἀπ' ἀνδρῶν ἐν τέλει καὶ τῶν κάτω, πάντων ἀπ' ἴσου τοῦ πόθου ἰσομένων, ταῦτ' ἐκ γυναικῶν ὑψόθεν βοώμενα πέρα σχεδόν τι τοῦ γυναιξί κοσμίου. βροντή τις ἦν ἄπιστος ἀντικλωμένη, ἔως ἐγὼ τιν' ἐξαναστήσας θρόνων σύνοδρον—οὐκ ἐμοὶ γὰρ ἦν φωνῆς τόπος συνωσμένῳ τε καὶ δέει κεκμηκότι— γλώσσης τάδ' εἶπον ῥήματ' ἐξ ἄλλοτρίας· «ἐπίσχεθ' οὔτοι, τὴν βοὴν ἐπίσχετε. καιρὸς γὰρ ἐστὶ παντός· εὐχαριστίας ὁ νῦν· ὁ δ' εἰσέπειτα καὶ τῶν μειζόνων.» λαὸς δ' ἐπερρόθησαν, οἷς ἐφθεγξάμην— πᾶσιν γὰρ ἐστὶ προσφιλὲς τὸ μέτριον— αὐτός τ' ἀπῆλθεν αἰνέσας αὐτοκράτωρ. οὕτω μὲν οὗτος σύλλογος καταστρέφει τοσοῦτον ἡμᾶς ἐκφοβήσας καὶ μόνον, ὅσον γυμνωθὲν ἐν ξίφος πάλιν ἔσω πεσεῖν, θράσος τε συντεμεῖν θερμοῦ λεώ. τὰ δ' ἔνθεν οὐκ οἶδ', ὡς προάξω τὸν λόγον ἔχοντα καὶ τιν' ὄγκον ἐν τοῖς πράγμασιν. τίς συγγραφεὺς μοι τῷ λόγῳ δοίη πέρας; αἰσχύνομαι γὰρ ταῖς ἐμαῖς εὐφημίαις, κἂν ἄλλος εὖ λέγῃ με. τοῦτ' ἐμὸς νόμος. ὅμως δὲ λέξω μετριάζων ὡς σθένος. Ἦν ἔνδον· ἡ πόλις δὲ τὸ φρύαγμα μὲν κάτω βεβλήκει τοῦ ναοῦ κρατουμένου· ὅμως δ' ὑπεστέναζεν, ὡς γίγας, φασίν, βληθεὶς κεραυνῷ πρόσθεν Αἰτναίῳ πάγῳ καπνόν τε καὶ πῦρ ἐκ βάθους ἠρεύγετο. τί οὖν με ποιεῖν, πρὸς θεοῦ, δίκαιον ἦν; διδάξαθ' ἡμᾶς, εἶπαθ', οἱ νῦν ἐντελεῖς, ὁ μειρακίσκων σύλλογος τῶν ἀθλίων, οἷς τὸ πρᾶον μὲν ἀδρανὲς νομίζεται, τὸ δ' ἐμμανὲς τε καὶ κάκιστον ἀνδρικόν.

ὠθεῖν, ἐλαύνειν, ἀγριοῦν, ἀναφλέγειν καιρῷ τ' ἀπλήστως χρωμένους καὶ τῷ κράτει; ἢ φαρμακεύειν φαρμάκοις σωτηρίας; δῶν γὰρ οὕτω καλὰ κερδαίνειν παρῆν· αὐτούς τε ποιεῖν μετρίους τῷ μετρίῳ ἡμᾶς τε δόξαν καὶ τὸ φίλτρον λαμβάνειν. τοῦτ' ἦν δίκαιον, τοῦτο καὶ φανήσομαι ἀεὶ τε ποιῶν καὶ τόθ', ὡς μάλιστ' ἐνήν. Πρῶτον μὲν, ὡς δεῖξαιμι μὴ καιροῦ φορᾶ νέμων τὸ πλεῖον ἢ κράτει τῷ τοῦ θεοῦ, τί νουθετοῦμαι τῷ καλῷ παραινέτη, λόγον δ' ἔχω σύμβουλον ἀσφαλέστατον; πάντων σεβόντων τὴν ὄφρυν τῶν ἐν τέλει— τούτων μάλιστα τοὺς ἔσω παραστάτας, οἱ πάντ' ἄνανδροι τᾶλλα, πλὴν εἰς χρήματα— τί δ' ἂν τις εἴποι, πῶς τε καὶ τέχναις ὅσαις αὐτοῖς πυλῶσι βασιλικοῖς προσκειμένων, κατηγορούντων, λαμβανόντων ἐκτόπως, τῆς εὐσεβείας ἐμφορουμένων κακῶς, ἀσχημονούντων, ὡς γε συντόμως φράσαι, μόνος ποθεῖσθαι μᾶλλον ἢ μισεῖσθ' ἔγνω καὶ τῷ σπανίῳ τὸ σεμνὸν ἡμπολησάμην θεῷ τὰ πολλὰ καὶ καθάρσει προσνέμων, τῶν δὲ κρατούντων τὰς θύρας ἄλλοις διδούς. Ἔπειτα τοὺς μὲν ἠπορημένους βλέπων, ἐφ' οἷς συνήδεσάν σφισιν ἡδικηκότες, τοὺς δ' εὖ παθεῖν χρήζοντας ὡς εἰκὸς πάλιν, τοῖς μὲν ἀφήκα τὸν φόβον, τοὺς δ' ὠφέλουν, ἄλλους κατ' ἄλλην χρεῖαν, ὡς ἦν μοι σθένος. ἐν δ' ἐξ ἀπάντων δείγματος λέξω χάριν.

Ἔνδον ποθ' ἡσύχαζον ἐξ ἀρρωστίας— ἦρκτο γὰρ, ἦρκτο συνδραμοῦσα τοῖς πόνοις. ταῦτ' ἐτρυφῶμεν, ὡς δοκεῖ τοῖς βασκάνοις. οὕτω δ' ἔχοντος ἀθρόως δήμου τινὲς ἐπεισίασι, σὺν δὲ τοῖς νεανίας, ὠχρός, κομήτης, πενθικῶς ἐσταλμένος. ἐμοῦ δ' ἐπιστρέψαντος ἐκ κλίνης πόδας οὕτω τι μικρόν, οἶα τὰ πτοουμένων, οἱ μὲν θεῷ τε

καὶ βασιλεῖ, ἃς ἦν φίλον, φωνὰς ἀφέντες εὐχαρίστους ἀφθόνως ὡς τὴν παροῦσαν ἡμέραν δεδωκόσιν ἡμᾶς τ' ἐπαινέσαντες ἔστιν οἷς λόγοις ἀπήλθον. ὃς δὲ τοῖς ἐμοῖς ἄφρων ποσὶν προσφύς, ἰκέτης ἄφρωνος, ἔκπληκτός τις ἦν. ἐμοῦ δέ, «τίς τε καὶ πόθεν, χρήζεις δ' ὅτου;» λέγοντος, οὐδὲν πλεῖον ἢ μείζους βοαί. ὦμωξεν, ἔστενάξεν, ἢ σφίγξις χεροῖν πλείων· ὑπεισῆει τι κάμῃ δάκρυον. βία δ' ἀποσπασθέντος (οὐ γὰρ ἦν λόγῳ) τῶν τις παρόντων· «οὗτος,» εἶπεν, «ὁ σφαγεὺς σοῦ τοῦ τὸ φῶς βλέποντος ἐκ θεοῦ σκέπης. ἐκὼν πάρεστι, δέσμιος συνειδότης, φονεὺς ἀγνώμων, εὐγενὴς κατήγορος, τὸ δάκρυον δίδωσι τιμὴν αἵματος.» ταῦτ' εἶπεν· ἐκλάσθη δὲ τοῖς λόγοις ἐγώ, φωνὴν δ' ἀφήκα τοῦ κακοῦ λυτήριον· «θεὸς σε σώζοι· τὸν σεσωσμένον δ' ἐμέ χρηστὸν φανῆναι τῷ σφαγεῖ οὐδὲν μέγα. ἐμὸν πεποίηκέν σε τὸ θράσος· σκόπει, ὅπως ἐμοὶ τε καὶ θεῷ γένη πρόπων.» ταῦτ' εἶπον· ἡ πόλις δὲ (οὐ γὰρ λανθάνει τῶν καλῶν οὐδὲν) εὐθὺς ἐκμαλάσσειται, ὡς περ σίδηρος ἐμπύροις κινήμασιν. τὸ δ' ἐκ τοσοῦτων χρημάτων θρυλουμένων, ὧν οἱ μέγιστοι τῆς ὅλης οἰκουμένης ναῶν ἐθησαύριζον ἐκ παντὸς χρόνου, κειμηλίων τε καὶ πόρων τῶν πάντοθεν οὐδ' ὄντινοῦν λογισμὸν ἐν τοῖς γράμμασιν εὐρόντα τῶν πρὶν προστατῶν ἐκκλησίας, οὔτ' ἐν ταμίαις νέοις, ἐν οἷς τὰ πράγματα, στέρξαι, ξένον τε μὴδ' ὅλως λαβεῖν τινα, ὃ μοι παρήνουν καὶ παρώξυνόν τινες, τούτων λογιστὴν εἰς ὕβριν μυστηρίου, πόσον δοκεῖ σοι; ὧν γὰρ ἔσχε τις μόνων, οὐχ ὧν λαβεῖν δίκαιον, ἔσθ' ὑπεύθυνος. ταῦθ', ὅστις ἤττων χρημάτων, καὶ μέμφεται· ὅστις δὲ κρείσσω, καὶ λίαν προσδέξεται. πᾶσιν γὰρ οὔσης τῆς ἀπληστίας κακῆς ἄπληστον εἶναι χεῖρον ἐν τοῖς πνεύματος. εἰ πάντες οὕτως ἐφρόνουν εἰς χρήματα, οὐκ ἂν ποτ' οὐδὲν τοῖον ἦν ἐκκλησίαις πλήρωμ' ἀνευρεῖν (οὐ φρενὸς γὰρ τῆς ἐμῆς), λέγω δ' ὅσον λειτουργόν, ἐγγίζον θεῷ. Καὶ τοῦτο δ' ἦν θρύλημα τῶν ἐναντίων, μὴδ' ἂν πυλώσι τὸν λεῶν ἐξαρκέσαι, τὸν πρὶν μερισθένθ', ἡνίκ' ἤμεν ἐνδεεῖς. τοσοῦτον ἤμεν πᾶσιν εὐτελισμένοι, ὧν νῦν νεῶ τε καὶ νεῶν πληρώματα.

Ταῦθ' ἡμῖν ἐσπουδάζεθ', ὡς ἂν μὴ λέγω πτωχῶν, μοναστῶν, παρθένων, τῶν ἐν νόσοις, ξένων, παροίκων, δεσμιῶν ἐπιστάτας, ψαλμωδιῶν τε δακρύων τε παννύχων, ἀνδρῶν γυναικῶν σεμνότητ' ἀσκουμένων, ἄλλοις τε, οἷς ἀγάλλετ' εὐτάκτοις θεός. Ἄλλ' οὐ γὰρ ἠσύχαζεν ὁ φθορεὺς φθόνος, ὃ πάνθ' ἀλίσκετ', ἢ φανερώς ἢ λαθρίως· ἀρχὴν κακῶν μοι τὸ κρατεῖν ἐπεισάγει. ὅσον γὰρ ἦν ἔξω, Αἰγύπτου δίχα, λαῶν πρόεδρον, ἄχρι Ῥώμης δευτέρας, γῆς καὶ θαλάσσης ἐκ μυχῶν ἐσωτάτων κινήθην, οὐκ οἶδ' οἷσιν θεοῦ λόγοις, συνέρχεθ' ὡς πῆξοντες εὐσεβῆ θρόνον. ὧν ἦν πρόεδρος ἀνὴρ εὐσεβέστατος, ἀπλοῦς, ἄτεχνος τὸν τρόπον, θεοῦ γέμων, βλέπων γαλήνην, θάρσος αἰδοῖ σύγκρατον βάλλων ὀρώσι, πνεύματος γεώργιον. τίς ἠγνόησε τοῦτον, ὃν δηλοῖ λόγος, τῆς Ἀντιοχέων προστάτην ἐκκλησίας, τὸν ὄνθ' ὅπερ κέκλητο καὶ καλούμενον ὃ ἦν; μέλιτος γὰρ καὶ τρόπος καὶ τοῦνομα. ὃς πόλλ' ἀνέτλη πνεύματος θεοῦ χάριν (εἰ καὶ ξένη τι μικρὸν ἐκλάπη χερὶ) ἀγῶσι λαμπροῖς τὴν πλάνην ἀποξέων. Οὔτοι μ' ἐνιδρύουσι τοῖς σεμνοῖς θρόνοις βοῶντα καὶ στένοντα, πλὴν δι' ἐν μόνον οὐ σφόδρ' ἄκοντα. τοῦτο μαρτύρει, λόγε. τί τοῦτο; τάληθές γὰρ οὐ κρύπτειν θέμις. ὦμην ματαίοις καρδίας φαντάσμασιν (τὸ γὰρ θέλειν πρόχειρον εἰς τὴν ἐλπίδα καὶ πάντα ῥᾶστα τῇ ζέσει τοῦ πνεύματος, κάγῳ τις ἄλλως εἰς τὰ τοιαῦθ' ὑψίνους), εἰ τὸ κράτος λάβοιμι τοῦδε τοῦ θρόνου– πολλὴν ῥοπήν γὰρ καὶ τὸ φαίνεσθ' εἰσφέρει–, ὡς περ χορευτῆς ἐν μέσῳ δυοῖν χοροῖν ἄμφω πρὸς αὐτὸν συντιθεῖς τοὺς πλησίον, τῇ μὲν τὸν ἔνθεν, τῇ δὲ τὸν, χοροῦ νόμῳ εἰς ἐν συναξέειν τοὺς διεστῶτας κακῶς. πῶς δ' οὐ κάκιστα καὶ δακρύων πλουσίων θρήνων τε πολλῶν καὶ σπαραγμῶν ἀξίως, οἷων τις οὔπω τῶν πάλαι ἢ τῶν νέων ἐπ' οὐδενός ποτ' ἀνιαρῶν ἐστήσατο, πολλῶν κακῶν πολλοῖς τε συμπεπτωκότων, οὐδ' ἦν ἅπαντες ἄδουστ' Ἰσραὴλ σποράν, ὃν χριστοφόντης ἐξελίκευσε χόλος. Οἱ γὰρ

πρόεδροι καὶ λαοῦ διδάσκαλοι, οἱ πνεύματος δοτῆρες, ὧν σωτήριος θρόνων ἀπ' ἄκρων ἐξερεύγεται λόγος, οἱ πᾶσι κηρύσσοντες εἰρήνην ἀεὶ φωναῖς πλατεῖαις ἐν μέσαις ἐκκλησίαις τοσοῦτον ἐπεμάνησαν ἀλλήλοις πικρῶς, ὥστ' ἐκβοῶντες, συλλέγοντες συμμάχους, κατηγοροῦντες καὶ κατηγορούμενοι, διδόντες, ἐκδημοῦντες ἐν πηδήμασιν, διαρπάζοντες, οὓς τύχοι τις προφθάσας, λύσση φιλαρχίας τε καὶ μοναρχίας- πῶς ἐκβοήσω ταῦτα καὶ τίσιν λόγοις; - ἔρρηξαν ἤδη τὴν ὅλην οἰκουμένην, ὃ πρόσθεν εἶπον, ἠνίκ' ἤρχομένη λόγου. λῆξις δ' ἐῴα καὶ δύσις λόγου πλέον τομῆ νομίζετ' ἢ τόπων καὶ κλιμάτων. τὰ μὲν γὰρ ἤνωτ', οὐκ ἄκροις, ἀλλ' οὖν μέσοις· οἱ δ' οὐδέν ἐστιν, ᾧ δέοντ' ἐρρωγότες, οὐκ εὐσέβειαν (τοῦτ' ἀνευρίσκει χόλος, ψεύστης ἔτοιμος), τὴν δ' ὑπὲρ θρόνων ἔριν. τί τοῦτο φάσκω τοὺς σκοπούς; οὐ τοὺς σκοπούς τοσοῦτον (ἄμφω καὶ γὰρ οἶδα μετρίους), ὅσονπερ ἀμφοῖν τοὺς κακοὺς σκουδαρχίδας, αὔρας φυσώσας τὴν ἀνημμένην φλόγα, τὰ σφῶν τιθέντας εὖ καλῶς ἐν τοῖς φίλοις, εἶπερ καλῶς τοῦτ' ἔστιν, οὐ λίαν κακῶς. Τούτων τι καγὼ τῶν κακῶν ἀπωνάμην. ἐπεὶ γάρ, ὃν μὲν ἀρτίως ἐπήνεσα, {τῆς Ἀντιοχέων προστάτην ἐκκλησίας} πλήρης μετρητῶν τῶν τ' ἀμετρήτων ἔτων πόλλ', ὡς ἀκούω, συμβατικὰ παραινέσας, ἃ πρόσθεν ἐξηκούετ' ἐκλαλῶν φίλοις, ἔνθεν μετῆλθε πρὸς χορὸν τῶν ἀγγέλων, πομπῇ τε θείᾳ καὶ χύσει τοῦ ἄστεος τόθ' ὡς μάλιστα δειχθέντος, ὡσπερ λόγος, πρὸς τὴν ἑαυτοῦ στέλλεται παροικίαν, καλὸν τι θησαύρισμα τοῖς ἐγνωκόσιν. βουλή δὲ προύκειθ' ἡμῖν οὐ βουλευτέα, ἦν οἱ στασιώδεις καὶ κακοὶ συνεκρότουν σπουδὴν ἔχοντες ἀνταναστήσαί τινα πρόεδρον ἄλλον τῷ τέως μονοθρόνῳ. πολλοὶ δ' ἐκινήθησαν ἐξ ἀμφοῖν λόγοι, εἰρηνικοὶ τε καὶ φέροντες εἰς κακόν· τότ' εἶπον αὐτός, οὗσπερ ῥόμην λόγους εἶναί τ' ἀρίστους καὶ κακῶν λυτηρίου· «Οὐ μοι δοκεῖτε ταῦτὰ γινώσκειν, φίλοι, ἅπαντες οὐθ', ὧν νῦν χάριν βουλευτέον, ταῦθ' ἡμῖν ἠκείν ἀξιώσαντες λόγου, πλείστῳ δὲ μέτρῳ τοῦ δέοντος ἀμαρτάνειν. ὑμῖν μὲν ἐστιν ἄστεως ἐνός λόγος, καὶ τοῦθ' ὅπως μάχοιτο νυνὶ καὶ πλέον- ὁ γὰρ σκοπὸς τοῦτ' ἔστιν, ὃν σπουδάσετε-, χειρός τε δεῖσθε τῆς ἐμῆς συλλήπτορος· ἐμοὶ δὲ μειζόνων τε καὶ πληρεστέρων. ὁρᾶτε τοῦτον τὸν μέγαν τῆς γῆς κύκλον, ὃς ἐσφράγισται αἵματος τοῦ τιμίου ῥοαῖς, θεοῦ παθόντος ἀνθρώπου τύπον τιμὴν θ' ἑαυτὸν ῥύσιον δεδωκότος, ἄλλοις τε πολλοῖς θύμασιν καὶ δευτέροις. οὗτος δὴ δονεῖται, θῶμεν, ἀγγέλοις- ἀλλ' οὐδ' ἐκεῖνοι (φθέγγομ' ἀλγοῦντος λόγον) τιμῆς τοσαύτης ἄξιοι. τούναντίον, ὅσπερ εἰσιν ἄγγελοι, τόσῳ πλέον οὐκ ἄξιοι μάχης τε καὶ τῶν χειρόνων· εἶπερ τὸ κρεῖσσον ἄξιον καὶ κρεισσόνων. Ἔως μὲν οὖν ἦν ἐν μέσῳ θεῖος σκοπός- οὐδ' ἦν σαφές πω, πῶς ποθ' οἱ τῆς ἐσπέρας τὸν ἄνδρα δέξοντ' ἠγριωμένοι τέως-, συγγνωστὸν ἦν πως καὶ τὸ λυπεῖν μετρίως τοὺς, ὡς λέγουσι, »τῶν νόμων ἀμύντορας. «ἀνὴρ τε γὰρ πρᾶός τις ὀργῆς φάρμακον, τό τ' ἀγνοεῖν μέγιστον εἰς παρρησίαν. νῦν δ' (οὐ γὰρ ἐστιν οὐδὲ εἰς σάλος θεοῦ δόντος γαλήνην τοῖς ἑαυτοῦ πράγμασιν) τί φημι χρῆναι; καὶ δέξασθέ μου λόγον, λόγον προμηθῆ, τῶν νέων σοφώτερον. οἱ γὰρ γέροντες τὸ ζέον γ' οὐ πείσομεν· κενῆς γάρ ἐστιν ἦττον εὐκλείας ἀεὶ. θρόνος κρατείσθω τῷ κρατοῦντί νιν τέως. τί δεινόν, ἂν τι καὶ μικρὸν πλείω χρόνον τὸν ἄνδρα πενθήσωμεν, ὡς πάλαι νόμος; ἔπειτα δώσει τὴν λύσιν τοῦ πράγματος τὸ γῆρας ἢ κοινή τε παντὸς τοῦ γένους ἀναγκαία τε καὶ καλὴ προθεσμία. ὁ μὲν θανῶν οἰχίσεθ' οἱ ποθεῖ πάλαι, δώσων θεῶ τὸ πνεῦμα τῷ δεδωκότι. ἡμεῖς δὲ τηνικαῦτα ἐκ συμψυχίας λαοῦ τε παντὸς καὶ σοφῶν ἐπισκόπων θρόνῳ τιν' ἄλλον δώσομεν σὺν πνεύματι. Ἦδ' ἂν γένοιτο τῶν κακῶν λύσις μία, ἢ γὰρ τὸ μεῖζον, προσλαβεῖν καὶ τὸ ξένον (ξένον γὰρ ἐστιν, ὡς ὀρῶ, νῦν ἢ δύσις), ἢ δεύτερος πλοῦς, συμφρονῆσαι τὴν πόλιν, λαὸν τοσοῦτον καὶ χρόνῳ κεκμηκότα. στήτω ποτ' ὀψέ, κοσμικὸς στήτω σάλος. οἶκτον λάβωμεν τῶν τε νῦν ἐσχισμένων τῶν τ' ἐγγὺς ὄντων τοῦ πάθους τῶν θ' ὕστερον. μή τις θελήσῃ, ποῖ προβήσεται,

μαθεῖν, εἰ ταῦτα νικήσειεν ἐν μακρῷ χρόνῳ. ἐπὶ ξυροῦ βέβηκεν, ἢ σώζεσθ' ἔτι τὸ σεμνὸν ἡμῶν δόγμα καὶ σεβάσμιον ἢ μηκέτ' εἶναι τῇ στάσει διαρρυσθέν. ὡσπερ γὰρ ἡ τῶν χρωμάτων μοχθηρία τοῦ ζωγράφου νομίζεται, οὐκ ὀρθῶ λόγῳ, ἢ τῶν μαθητῶν ὁ τρόπος διδασκάλων, οὕτως ὁ μύστης ὡς κακός-πόσω πλέον ὁ μυσταγωγὸς ὕβρις εἰς μυστήριον. μικρὸν τι νικηθῶμεν, ὥστε προσλαβεῖν νίκην τε μείζω καὶ τὸ σωθῆναι θεῶ, κόσμον τε σῶσαι τὸν κακῶς ὀλωλότα. οὗτοι τὸ νικᾶν δόξαν ἐν πᾶσιν φέρει. καλῶς στέρεσθαι κρεῖσσον ἢ κακῶς ἔχειν. ταῦτ' οἶδεν ἡ τριάς τε καὶ τὸ σὺν λίθοις κήρυγμα λαμπρὸν τῆς ἐμῆς παρρησίας, ὃ καὶ μ' ἔθηκε τοῖς κακοῖς ἐπίφθονον. Εἴρηθ' ἀπλῶς τε καὶ δικαίως σήμερον, ἅπερ συνοίσειν οἶδα τοῖς σκοποῦμένοις. εἰ δ' οἶεται τις τῶν κακῶν ἢ πρὸς χάριν λέγειν τάδ' ἡμᾶς αὐτὸς ἡγορασμένος (εἰσὶν γάρ, εἰσὶν ἔμποροι τῶν ἐκκρίτων χρυσοῦ γέμοντες καὶ προθυμίας ἴσης) ἢ τι σκοπεῖν οἰκεῖον, ὡς πολλοῖς νόμος, αὐτὸς τεχνάζων λανθάνειν ἐν τοῖς κακοῖς ἢ τὸ κρατεῖν ἐντεῦθεν αὐτῷ μνώμενος, δότω τὸ κρίνειν τῷ τελευταίῳ πυρί. ἡμῖν δὲ συγχωρήσατ' ἄθρονον βίον, τὸν ἀκλεῆ μὲν, ἀλλ' ὅμως ἀκίνδυνον. καθήσομ' ἐλθῶν, οἱ κακῶν ἐρημία. κρεῖσσον γὰρ ἢ τοῖς πλείοσιν μεμιγμένον μῆτ' ἄλλους ἔλκειν πρὸς τὸ βούλημ' ἰσχύειν μῆτ' αὐτὸν ἄλλοις συμφέρεσθ', οὐ μὴ λόγος. δεῦρ', ὅστις οἶδε τὸν θρόνον, προσβαινέτω· πολλοὺς ἀμείψει, ἀξίους τε καὶ κακοὺς. πρὸς ταῦτα βουλευέσθε. εἴρηται λόγος.» Ταῦτ' εἶπον· οἱ δ' ἔκρωζον ἄλλος ἄλλοθεν, δῆμος κολοιῶν εἰς ἐν ἐσκευασμένος, τύρβη νέων τις, καινὸν ἐργαστήριον, λαῖλαψ κόνιν σύρουσα πνευμάτων στάσει, οἷς οὐδ' ἂν ἠξίωσε τῶν τις ἐντελῶν φόβῳ τε θείῳ καὶ χρόνῳ δοῦναι λόγον ἄτακτα παφλάζουσιν ἢ σφηκῶν δίκην ἄττουσιν εὐθὺ τῶν προσώπων ἀθρόως· τοῖς δ' ἠκολούθουν ἡ σεμνὴ γερουσία. τοσοῦτ' ἀπεῖχον σωφρονίζειν τοὺς νέους. καὶ τὸν λογισμόν, ὡς ἐπαινετός, σκόπει. δεῖν γὰρ συνάλλεσθ' ἡλίῳ τὰ πράγματα ἐντεῦθεν ἀρχὴν λαμβάνονθ', ὅθεν θεὸς ἔλαμψεν ἡμῖν σαρκικῶ προβλήματι. τί οὖν; μάθωμεν μὴ σέβειν περιτροπᾶς, Χριστοῦ δὲ σάρκα παντὸς ἡμῶν τοῦ γένους οἶεσθ' ἀπαρχήν. «ἢ δ' ἐντεῦθεν ἤρξατο», εἶποι τάχ' ἂν τις, «ἐνθα πλεῖον τὸ θράσος, ὡς ῥαδίως ἐνταῦθα καὶ θανούμενος, ἐκ τοῦ δ' ἔγερσις, ἐκ δὲ τοῦ σωτηρία.» τοὺς ταῦτα δοξάζοντας οὐκ εἶκειν ἐχρῆν τοῖς, ὡσπερ εἶπον, εὐμαθῶς ἐγνωκόσιν; ἐξ οὗ καὶ τᾶλλα δηλὸν ὡς ὑψίφρονες. Κάκεῖνο δ' οἶον· τὴν γλυκεῖαν καὶ καλὴν πηγὴν παλαιᾶς πίστεως, ἡ τριάδος εἰς ἐν συνῆγε τὴν σεβάσμιον φύσιν, ἧς ἦν ποθ' ἡ Νικαία φροντιστήριον, ταύτην ἐώρων ἀλμυραῖς ἐπιρροαῖς τῶν ἀμφιδόξων ἀθλίως θολουμένην, οἱ ταῦτα δοξάζουσιν, οἷς χαίρει κράτος, μέσοι μὲν ὄντες-ἀσμενιστὸν δ' εἰ μέσοι, καὶ μὴ προδήλως κλήσεως ἐναντίας, ἐπίσκοποι νῦν μανθάνοντες τὸν θεόν, διδάσκαλοι χθές, καὶ μαθηταὶ σήμερον, τελειοιοί, καὶ τέλειοι δεύτερον, λαὸν καταρτίζοντες, οἱ τὰ σφῶν κακά, οὐκ οἶδ' ὅπως μὲν, ἐκλαλοῦσι δ' οὖν ὅμως, καὶ ταῦτα χωρὶς δακρύων· ὃ καὶ ξένον, ἄδακρυς ἐκλάλησις ἀρρωστημάτων. Οὗτοι μὲν οὕτω. δοῦλα καιροῦ γὰρ φασιν τὰ πάντα. τοῦ παίζειν δὲ τίς μείζων τρυφή; ὃ μῆτε μόχθῳ κτητόν, ὡς τὰ πόλλ' ἔχει, μῆτ' ἄλλοθεν ποριστόν, ἀλλ' οὐδ' ὦνιον- ἡμεῖς δὲ πῶς ποθ' οἱ φιλόανθρωποι λίαν; προουθήκαμεν κήρυγμα πρόσθεν βημάτων· πᾶσιν βοῶμεν· «ὃς θέλει, δεῦρ' εἰσὶτω, κἂν δίστροφός τις ἢ πολύστροφος τύχη. θεατρόν ἐστι πᾶσιν ἠνεωγμένον, πανήγυρις ἔστηκεν· ἀπίτω μηδὲ εἷς ἀπραγμάτευτος. ἂν μεταστραφῆ κύβος (καιροῦ γὰρ οὐδὲν ἐστὶν εὐστροφώτερον), ἔχεις τὸ τεχνύδριον· ἀνάδραμε τοῦμπαλιν. οὐκ εὐμαθὲς τὸ πίστει προσκεῖσθαι μιᾶ, βίῳ δὲ πολλὰς εἰδέναί διεξόδους.»

Ἐξ οὗ τί γίνεθ'; ἡ πολύπλοκος πάλαι εἰκὼν ἐν ὕπνοις· χρυσός, ἐξῆς ἄργυρος, χαλκός, σίδηρος, ὄστρακον τὰ πρὸς πόδας. δέδοικα, μὴ τὰ πάντα λικμήση λίθος. καὶ Μωαβίταις κάμμανίταις, οἷς οὐ πάλαι, νῦν εἰσιτητόν ἐστὶν εἰς ἐκκλησίαν. «σὺ δ' οὐκ ἐπήνεις ταῦτα τὸ πρόσθεν; λέγε. τῶν συλλόγων δὲ τίς ποτ' εἶχε τὸ κράτος;» οἱ

σύλλογοι μὲν ἦσαν, ὧν ἦσαν τότε (ὀκνῶ γὰρ εἰπεῖν αὐθις, οἷς αἰσχύνομαι), ἦσαν δὲ πάντων, ἴσον εἰπεῖν οὐδενός· ἀναρχία γάρ ἐστιν ἢ πλεισταρχία. Ἐμοῦ δὲ καλῶς ἢ νόσος προεσάτει, ἢ μ' εἶργεν οἴκοι πολλὰ δὴ καὶ πολλακίς πρὸς ἓν μόνον βλέποντα, τὴν ἐκδημίαν, ἢ πάντων εἶχε τῶν κακῶν ἀπαλλαγὴν. ὁ δ' οὖν παρέστη, τοῦτο καὶ κείσθω νόμος. τινὲς μὲν ἦσαν, οἱ βία μὲν καὶ μόγις, ἀλλ' οὖν συνῆλθον, οἷς τι μετῆν παρρησίας, ὅσοις ἄγνοια τοῦ κακοῦ συνήγορος τῆ διπλῆ κλαπεῖσι τῶν διδαγμάτων τό τ' ἐν μέσῳ κήρυγμα εὐσεβῶς ἔχον, τόκος τεκόντων παντελῶς ἀλλότριος. τὸν συρφετὸν δὲ τὸν πολὺν χριστεμπόρων τότε προσήσομ', ἠνίκ' ἂν καὶ βόρβορον εὐωδία μίξη τις ἀχράντου μύρου. ῥᾶον κακοῦ γὰρ ἢ καλοῦ μετουσία. τούτοις ὁ καινόδοξος οὐκ ἠρέσκετο (οὕτω καλοῦσι τοὺς προμηθεῖς οἱ θρασεῖς), ἀλλ' οὐδ' ἐκεῖνοι τῷ προμηθεῖ. γίνετ' οὖν ὁ Λῶτ ἐκεῖνος ὁ πατριάρχης τ' Ἀβραάμ· ὁ μὲν βαδίζει τὴν, ὁ δὲ τὴν ἐναντίαν, ὡς μὴ στενοῦσθαι τῷ πλάτει τῆς κτήσεως. Τί δεῖ λέγειν, ὅσοις τε καὶ οἷσις λόγοις ταύτην ἐπέιρων τὴν πολιὰν οἱ φίλτατοι, τὰ πρῶτα μὲν διδόντες, αἰτοῦντες δέ γε τὸ γνήσιον, φεῦ, Γρηγόριον τὸν γνήσιον, οἱ γνήσιοι μὲν, εἰς δὲ σύμπνοιαν κακῶν· τὸ δ' ἐστίν, εἰς ἅπαντα συνεργοῦντ' ἔχειν. πῶς εἰς ἅπαντα; τίς δ' ἐφαντάσθη τόσον, ὡς πλῆθος ἄξει πρὸς τί μ', οὐ θεοῦ λόγος; πρόσθεν ῥύησέτ' εἰς ἄνω πηγῶν φύσις καὶ πῦρ ὀδεύσει τὴν ἐναντίαν φορὰν, ἢ τι προδώσω τῆς ἐμῆς σωτηρίας.

Ἐντεῦθεν ἐξέκλεπτον ἐκ μέσου πόδα. δῆλον δέ· καὶ γὰρ οἶκον ἀντηλλαξάμην ἔλκων ἑμαυτὸν ἐκ βυθῶν ἐκκλησίας πόρρω κακῶν τε καὶ λόγων καὶ συλλόγων. πλὴν ὅσα κατεστέναζον οἱ προσκείμενοι– λαοῦ μάλιστα, ὡς τὰ πάντων μὴ λέγω– βοῶντες, ἰκετεύοντες, εἰς θεὸν χέρας αἴροντες, ὀρκίζοντες, ὡς τεθηκότα πενθοῦντες ἤδη–τοῦ πάθους, τῶν δακρῶν. πῶς ἦν ἐνεγκεῖν ταῦτα καὶ τίνος φρενός; «ἡμᾶς ἀφήσεις τὸν σὸν, ὡς ἠκούομεν, στάχυν, στενὸν ποτ', εὐκομον δὲ νῦν θέρος; λαὸν δὲ τὸν προσήλυτον, τὸν μὲν θύραις ταῖς σαῖς προσεστῶθ', οἷς ἀνοῖξαι δεῖ μόνον, τὸν δ' ἔνδον ἤδη, τὸν δὲ θηρευτὴν ξένων, τίσιν προήση; τίς σὸν ἐκθρέψει τόκον; τοὺς σοὺς πόνους τίμησον, οἷς ἔπροσερρύηςτ'· δὸς τῆς πνοῆς τὸ λείπον ἡμῖν καὶ θεῶ. ναὸς γενέσθω σοῦ βίου πεμπτήριος.» ταῦτ' ἦν κλάσις μὲν, ἀλλ' ὅμως ἐκαρτέρουν. Μικρὸν τι, καὶ δίδωσι τὴν λύσιν θεός. ἦλθον γάρ, ἦλθον ἐξαπίνης κεκλημένοι, ὡς δὴ τι συνοίσοντες εἰρήνης σκοπῶ, Αἰγύπτιοί τε καὶ Μακεδόνας, ἐργάται τῶν τοῦ θεοῦ νόμων τε καὶ μυστηρίων, φυσῶντες ἡμῖν ἐσπερίον τε καὶ τραχύ. τοῖς δ' ἀντεπήει δῆμος ἡλιοφρόνων. κάπροι δ' ὅπως θήγοντες ἀγρίαν γένυν (ὡς ἂν μιμήσωμαί τι τῆς τραγωδίας), λοξὸν βλέποντες ἐμπύροις τοῖς ὄμμασιν συνῆπτον. ἐν πολλοῖς δὲ τοῖς κινουμένοις θυμοῦ τὸ πλεῖον ἢ λόγου κινήμασιν καὶ τῶν ἐμῶν τι πικρότερον ἐπεσκόπουν, νόμους στρέφοντες τοὺς πάλαι τεθηκότας, ὧν πλεῖστον ἦμεν καὶ σαφῶς ἐλεύθεροι· οὐ μὴν πρὸς ἔχθραν τὴν ἐμὴν οὐδὲ θρόνον σπεύδοντες ἄλλω, οὐδαμῶς, ὅσον πόνω τῶν ἐνθρονιστῶν τῶν ἐμῶν, ὡς γοῦν ἐμέ σαφῶς ἔπειθον λαθρίοις δηλώμασιν. οὐ γὰρ φορητὴν τὴν ὕβριν σφῶν εἰδέναι, ὅση παλαιὰ καὶ νέοις ἐν πράγμασιν. Ἐγὼ δὲ τέως μὲν ὡσπερ ἵππος δέσμιος, καίπερ κακοῖς τε καὶ νόσῳ τετραμένος, ἔνδον κροαίνων οὐκ ἐπαυσάμην πόδας καὶ δοῦλον ἐχρεμέτιζον ἐκ δεσμῶν βίας ποθῶν νομάς τε τὴν τ' ἐμὴν ἐρημίαν. ἐπεὶ δὲ κινεῖν, ἃ προεῖπον, ἤξιον, ἔρρηξα δεσμὰ τὴν τ' ἀφορμὴν ἀσμένως (οὐκ ἂν πείσαιμι τοὺς φιλάρχους οὐποτε, εὐδηλὸν ἐστὶ, πλὴν ἀληθές) ἤρπασα. καιρὸς γὰρ ἦν μοι· καὶ παρελθὼν εἰς μέσους τάδ' εἶπον· «ἄνδρες, οὐς συνήγαγεν θεός, ὡς ἂν τι βουλευσῆσθε τῶν θεῶ φίλων, τὸ μὲν καθ' ἡμᾶς δευτέρου κείσθω λόγου· μικρὸν γάρ, ὡς γε πρὸς τοσοῦτον σύλλογον, ὅπως ποθ' ἔξει, κἂν μάτην αἰρώμεθα· ὑμεῖς δὲ πρὸς τι μείζον ὑψοῦτε φρένα. εἰς ἓν γένεσθε, συνδέθητε ὀψὲ γοῦν. ἕως τίνος γελώμεθ' ὡς ἀνήμεροι καὶ τοῦτο μανθάνοντες ἓν, πνέειν μάχην; δότε προθύμως δεξιὰς

κοινωνίας. ἐγὼ δ' Ἰωνᾶς ὁ προφήτης γίνομαι. δίδωμ' ἑμαυτὸν τῆς νεῶς σωτηρίαν καίπερ κλύδωνος τυγχάνων ἀναίτιος. ἄραντες ἡμᾶς ῥίψατε κλήρου φορᾶ. κῆτός με δέξεται ἐκ βυθοῦ φιλόξενον. ἐντεῦθεν ἄρξασθ' ὁμονοεῖν· ὀδεύετε πρὸς πάντ' ἐφεξῆς. οὗτος εὐρυχωρίας τόπος καλείσθω. τοῦμόν οὕτως εὐκλεές. ἂν μέχρις ἡμῶν στήτε, τοῦτ' ἀτιμία. νόμον τίθημι μὴ θρόνων ὑπερμαχεῖν. ἂν οὕτω φρονῆτ', οὐδὲν ἔσται δυσχερές. οὗτ' ἐθρονίσθη ἄσμενος, καὶ νῦν ἐκὼν ἄπειμι· πείθει καὶ τὸ σῶμ' οὕτως ἔχον. μίαν χρεωστῶ νεκρότητ'· ἔχει θεός. ἀλλ', ὦ τριάς μου, σοῦ προκῆδομαι μόνης· γλῶσσαν τίν' ἔξεις εὐμαθῆ συνήγορον, εἰ δ' οὖν ἐλευθέραν τε καὶ ζήλου πλέων; ἔρρωσθε καὶ μέμνησθε τῶν ἐμῶν πόνων.» Ταῦτ' εἶπον. οἱ δ' ὠκλαζον· ἐξήειν δ' ἐγὼ μέσος χαρᾶς τε καὶ τινος κατηφείας· χαρᾶς τῷ παῦλαν τῶν πόνων λαβεῖν τινα, λύπης τῷ λαὸν ἀγνοεῖν, οἱ κείσεται. τίς δ' οὐ σπαράσσειτ' ὄρφανούμενος τέκνων; ἐγὼ μὲν οὕτως· οἱ δ' ἴσασι καὶ θεός, εἰ μὴ τι πλεῖον τοῦμέσῳ τὸ λάθριον· νεῶν ὄλεθρος καὶ σπιλάδες, λόχοι βάθους. ἄλλοι λέγουσι ταῦτα, σιγήσω δ' ἐγώ. οὐ γὰρ σχολή μοι πλεκτὰ γινώσκειν κακὰ τὴν ἀπλότητα καρδίας ἀσκουμένῳ, ἐξ ἧς τὸ σῶζεσθ', οὐ μόνου πᾶς μοι λόγος, ὅμως τόδ' οἶδα· πλεῖον, ἢ καλῶς ἔχει, ἄφνω τετίμημ' εὐκόλῳ συναινέσει. τοιαῦτα πατρὶς τοῖς φίλοις χαρίζεται. Οὕτως ἔχοντα ταῦτα. πῶς δὲ τὰ κράτους; ἔκυψ'; ἐκλίνθη; ἠψάμην τῆς δεξιᾶς; ἰκετηρίους προσήγαγόν τινας λόγους; ἄλλους δὲ πρέσβεις ἐκ φίλων προυστησάμην, τῶν ἐν τέλει μάλιστα τοὺς μοι φιλτέρους, χρυσὸν δ' ἔρευσα, τὸν δυνάστην τὸν μέγαν, χρήζων τοσοῦτου μὴ πεσεῖν ἔξω θρόνου; ἄλλων τὰδ' ἔστω τῶν λίαν πολυστρόφων. ἐγὼ δ', ὡς εἶχον, προσδραμῶν ἀλουργίδι, πολλῶν παρόντων καὶ τὰδε σκοπούμενων, «κἀγὼ τιν'», εἶπον, «ὦ βασιλεῦ, αἰτῶ χάριν τὴν σὴν μεγαλόδωρον τὰ πάντ' ἐξουσίαν. οὐ χρυσὸν αἰτῶ σ', οὐ πλάκας πολυχρόους οὐδὲ τραπέζης μυστικῆς σκεπάσματα, οὐ πρὸς γένους τιν' ὕψος ἀρχικὸν λαβεῖν ἢ σοί γ', ἄριστε, πλησίον παραστατεῖν. ταῦτ' ἐστὶν ἄλλων, οἷς μικρὰ σπουδάζεται. ἐγὼ δ' ἑμαυτὸν ἀξιῶ καὶ μειζόνων. ἐν μοι δοθήτω· μικρὸν εἶξαι τῷ φθόνῳ. θρόνους ποθῶ μὲν, ἀλλὰ πόρρωθεν σέβειν. κέκμηκα πᾶσι, καὶ φίλοις, μισούμενος τῷ μὴ δύνασθαι πρὸς τι πλὴν θεοῦ βλέπειν. τούτους ἀπαίτει τὴν φίλην συμφωνίαν· τὰ ὄπλα ῥιψάτωσαν, ἀλλὰ σὴν χάριν, εἰ μὴ φόβῳ θεοῦ τε καὶ τιμωρίας. στήσον τρόπαιον τῆς ἀναιμάκτου μάχης, ὃς βαρβάρων ἔστησας ἄτρεπτον θράσος. ταύτην δ' ἀπαίτει (τὴν πολιὰν δεικνὺς ἅμα καὶ τοὺς ἰδρῶτας, οὓς ἐρεύσαμεν θεῷ) τὸ καρτερεῖν πάσχουσαν εἰς κόσμου χάριν. οἶσθ', ὡς ἄκοντα καὶ θρόνῳ μ' ἐνίδρυσαν.» Ταῦτ' ἐκρότει μὲν ἐν μέσοις αὐτοκράτωρ, κροτοῦσι δ' ἄλλοι, λαμβάνω τε τὴν χάριν, μόγις μὲν, ὡς λέγουσι, λαμβάνω δ' ὅμως. Τί δευτερόν μοι τῷ κακῷ φροντίζεται; πείθειν ἅπαντας πρὸς τὰδ' εὐφόρως ἔχειν μηδ' ἐκτράχηλον μηδὲν ἐννοεῖν ὄλως φίλτρῳ τε τῷμῳ καὶ χόλῳ μοχθηρίας. ἔθαλπον, ἦνουν, τοῖς κακοῖς συνεκρότουν τὸ βῆμα, τοὺς ἔξωθε, τοὺς ποίμνης κτίλους, ὅσον παλαιὸν καὶ ὅσον προσήλυτον, τοῦ πατρὸς οὐ φέροντας τὴν ἐρημίαν, ἐπισκόπων τε τοὺς λίαν πεπληγότας. πολλοὶ γὰρ ὡς ἦσθοντο τοῦ βουλευματος, φεύγοντες ὄχονθ' ὡς κεραυνίους βολὰς, βύσαντες ὦτα καὶ κροτήσαντες χέρας, ὡς τὴν γε ὄψιν μήποτ' εἰσιδεῖν τόδε, ἄλλον τιν' ὑψωθέντα τοῖς ἐμοῖς θρόνοις.

Πέρασ λόγου· πάρειμι νεκρὸς ἔμπνοος. ἠττημένος–τοῦ θαύματος–στεφηφόρος, ἔχων θεόν τε καὶ φίλους τοὺς ἐνθέους ἀντὶ θρόνων τε καὶ κενοῦ φρυάγματος. ὑβρίζειτ', εὐθυμεῖτε, πάλλεσθ', ὦ σοφοί· ὠδὴν τίθεσθε τὰς ἐμὰς δυσπραξίας ἐν συλλόγοις τε καὶ πότοις καὶ βήμασιν. κοκκύζετε' ἀλεκτόρειον ὡς νικηφόροι ἀγκῶσι πλευρὰς περικροτοῦντες, ὄρθιοι, ὑψαυχενοῦντες ἐν μέσοις τοῖς ἄφροσιν. ἐνὸς θέλοντος πάντες ἐκρατήσατε. «εἰ μὲν θέλοντος»–τοῦ φθόνου–καὶ τοῦδέ με στερεῖτε κομπάζοντες ὡς ἀπωσμένου· εἰ δ' οὐ θέλοντος, ἐντρέπεσθε τοῖς κακοῖς, χθὲς ἐνθρονισταὶ καὶ διώκται σήμερον ταῦτ' ἐκφυγόντα. στήσομαι σὺν

ἀγγέλοις. ἐμοῦ δ', ὅπως ἔχει τις, οὐ βλάψει βίον, ἀλλ' οὐδ' ὀνήσει. συσταλήσομαι θεῶ. γλῶσσαί δέ μοι ρείτωσαν ὡς αὔραι κεναί. καὶ τῶν κόρος μοι πολλὰ μὲν δυσφημίαις βληθέντι, πολλὰ δ' ἐξόχοις εὐφημίαις. ζητῶ τιν' οἰκεῖν ἐκ κακῶν ἐρημίαν, οὗ μοι τὸ θεῖον νῶ μόνῳ ζητούμενον ἐλπίς τε κούφη τῶν ἄνω γηροτρόφος. ἐκκλησίαις δὲ τί δώσομεν; τὸ δάκρυον. εἰς τοῦτο γάρ με καὶ συνήγαγεν θεός· πολλαῖς ἐλίσσω τὴν ἐμὴν ζωὴν στροφαῖς- ἢ ποῖ προβήσεται; εἶπέ μοι, θεοῦ λόγε· εἰς τὴν ἄσειστον εὐχομαι κατοικίαν, ἔνθα τριάς μου καὶ τὸ σύγκρατον σέλας, ἧς νῦν ἀμυδρῶς ταῖς σκιαῖς ὑψούμεθα.